

פרוטוקול מס' 246

מישיבת ועדת הכספים

יום ג', י"א בשבט, התשמ"ו - 21.1.1986 - שעה 10.00

נ כ ח ו

חברי הוועדה:

- א' י' שפירא - היו"ר
- א' אבוהצירא
- י' ז' אמיר
- נ' ארד
- י' ארידור
- י' ארצי
- מ' בר-און
- פ' גרופר
- ד' דנינו
- א' ויינשטיין
- א' ורדיגר
- י' כהן
- ע' סולודר
- ש' עמר
- י' צבן
- ח' קופמן
- ח' רמון
- מ' שטרית
- א' שלום
- ג' שפט
- ד' תיכון

מוזמנים:

- שר האוצר י' מודעי
- סגן שר האוצר ע' אמוראי
- י' ברון - הממונה על הכנסות המדינה, משרד האוצר
- א' פוגל - הממונה על התקציבים, משרד האוצר
- ד' בר-חיים, י' גבאי, ט' הרמתי - משרד האוצר
- ז' רוזנברג, י' שקדי - המשרד לענייני דתות
- ש' הרפט - המועצות הדתיות

- מזכיר הוועדה:
- היועץ המשפטי לוועדה:
- יועצת כלכלית:
- קצרניות:

- א' קרשנר
- א' דמביץ
- ס' אלחנני
- א' דגני, ח. בהירי

סדר-היום:

- שינויים בתקציב לשנת 1985
- מצב המועצות הדתיות
- התקציב לשנת 1986
- חוק הסדרים לשעת חירום במשק המדינה (תיקון)

268

(281-86) היום 281-86

שימוש ברזרבה כללית לשנת 1985
פניה מס' 189 מיום 19.1.86 - משרד המשפטים - הוועדה למניות הבנקים

מ"מ היו"ר י' כהן:

אני פותח את הישיבה.

לפנינו פניה של אגף התקציבים להעברת סכום של 145,000 שקלים חדשים מהרזרבה הכללית להמשך פעילותה של הוועדה לענין מניות הבנקים.

ד' דנינו:

אם אנחנו מאשרים תוספת תקציב לוועדה, מן הראוי שנשמע דיווח מה היא עשתה עד כה.

היו"ר י' כהן:

זוהי ועדת חקירה שבתום עבודתה תפרסם את מסקנותיה. כאן יש בקשה לתוספת תקציב לוועדה. אני מציע לאשר.

ד' דנינו:

אני מתנגד לאישור כל עוד לא נקבל דו"ח ביניים על עבודת הוועדה.

היו"ר י' כהן:

ועדה כזו איננה מוסרת דיווח באמצע עבודתה.

הוחלט: לאשר פניה מס' 189.

שימוש בעודפי תקציב 1984 בשנת 1985
הודעה לוועדה מס' 64/09 - משרד העבודה והרווחה

היו"ר י' כהן:

זוהי הזדעה לוועדה על שימוש בעודפי תקציב למטרות שונות כמו הכשרה מקצועית, מעונות יום ושירותי רווחה שונים.

א' קרשנר:

הוועדה מתבקשת לרשום לפנייה את ההודעה כדי שאפשר יהיה לשחרר את הכספים למטרות אלה.

ד' דנינו:

הקמנו קול צעקה כי מעונות היום מתמוטטים. משהוחלט להעביר אליהם את הכספים, אבקש מהיושב-ראש לדרוש בשם הוועדה שהכספים האלה ישוחררו מייד.

היו"ר י' כהן:

נבקש לשחרר בהקדם גם את הכספים שאישרנו להתיישבות ולמשרד החינוך.

הוחלט: הוועדה רושמת לפנייה את ההודעה מס' 64/09.

המועצות הדתיות

היו"ר י' כהן:

אנחנו עוברים לסעיף הבא - דיון על מצבן הכספי של המועצות הדתיות. חבר הכנסת דנינו ביקש במסגרת הצעה לסדר לקיים את הדיון הזה, ונקיים אותו היום בהשתתפות נציגים של משרד הדתות ומשרד האוצר. אבקש את בעל הצעה - חבר הכנסת דנינו - לפתוח את הדיון.

ד' דנינו:

המועצות הדתיות במשך השנתיים האחרונות נמצאות במצב קשה ביותר, שעלול להביא אותן לידי כך שיעברו על חוקי המדינה. לכן ביקשתי להעלות את הנושא על סדר היום. יתרה מזו, כל המועצות הדתיות פועלות לפי תקציב מאושר, והן לא חרגו אפילו באגורה אחת מהתקציב המאושר. הבעיה נעוצה בכך שהעברת הכספים למועצת הדתיות נעשית באיחור רב ובמידה מצומצמת ביותר; במקום לקבל 80%, 90% או 100% מהתקציב שאושר להן, הן מקבלות רק 50%-55%.

לו המועצות הדתיות היו מוציאות כספים מעבר לתקציב ויוצרות גרעון בגלל עבודות פיתוח, תוספת משרות או הוצאות אחרות לא מאושרות, אפשר היה להבין את העוול שנגרם להן. אבל לאחר שהן עומדות בתקציב ואינן חורגות ממנו, אינני רואה לכך כל הצדקה.

המועצות הדתיות מילאו אחר כל החלטות הממשלה לקיצוצים בתקציב והן קיצצו גם בכוח אדם וגם בהוצאות אחרות. ונשאלת השאלה: מדוע צריך לקפח אותן, מהי הסיבה לקיפוח?

היום החובות של המועצות הדתיות מגיעים לסכום של כ-3.5 מיליארד שקלים ישנים, וחלק גדול מהסכום הזה מהווה את החוב שלהן למס הכנסה ולביטוח לאומי. אם המועצות הדתיות זכאיות לקבל את הכספים האלה, מדוע מעכבים את העברתם במשך שנתיים?

יתרה מזו, ישבנו את אנשי משרד האוצר ומשרד הדתות והגענו לכלל סיכום שהתקציב שאושר למועצות הדתיות לפני שנתיים יהווה את הבסיס לתקציבן, ועליו יוסיפו את ההתייקרויות המקובלות בהתאם להחלטות הממשלה. הלכנו לאורך כל הדרך בהתאם להוראות וההנחיות של הממשלה. ולכן לא יתכן שימשיכו לקפח את המועצות הדתיות ויתנו להן להתמוטט. אני חושב שהשירותים הדתיים חשובים לאזרחי המדינה לא פחות מאשר כל השירותים האחרים, והמועצות הדתיות זכאיות לקבל את התקציב המגיע להן לפי החוק.

נדרשנו על ידי משרד האוצר למנות רואה חשבון שיבדוק את כל החשבונות של המועצות הדתיות. רואה חשבון בדק את החשבונות ואישר אותם. הוא לא מצא כל דופי בחשבונות שהוגשו. יתרה מזו, המועצות הדתיות הן היחידות שמגישות דו"ח כספי אחת לשלושה חדשים - בסוף יוני, בסוף ספטמבר, בסוף דצמבר ובסוף שנת התקציב. הדו"חות הכספיים הועברו למשרד הדתות, נבדקו על ידי רואה חשבון ואושרו.

לכן אני חושב שמן הראוי להתייחס למועצות הדתיות בצורה שונה מכפי שהתייחסו אליהן עד כה.

היו"ר י' כהן:

נשמע עכשיו את ההסברים של נציג משרד הדתות, מר רוזנברג, סמנכ"ל המשרד.

ז' רוזנברג:

אנחנו נמצאים בשנה האחרונה בתהליך של ארגון וסדר במועצות הדתיות תוך שיתוף פעולה עם האוצר ועל דעתו. אפשר לומר שחלה התקדמות במצב בהשוואה למה שהיה לפני שנתיים ושלוש שנים. עשינו מהפכה בכל הנושא של המועצות הדתיות, ואני מתכוון לתקציבים ולארגון. שינינו את החוק והיום משרד הדתות הוא המשרד שקובע את מסגרת התקציב של המועצות הדתיות, דבר שלא היה קיים בעבר.

ע' סולודר:

שמענו שחל שינוי במצב בעקבות שינוי החוק. האם אפשר לשמוע מה היה המצב בעבר?

ז' רוזנברג:

עד לפני שנה תקציב המועצה הדתית אושר על ידי הרשות המקומית ולא על ידי משרד הדתות. מצב זה יצר פתח לתקציבים בלתי מוגבלים שלא ניתן היה לפקח עליהם. על כך היו דו"חות של מבקר המדינה שאמרו כי הממשלה היא חסרת אונים בכל הנוגע לקביעת התקציב של המועצה הדתית. כי החוק קבע שתקציב שאושר על ידי הרשות המקומית מחייב את הממשלה לכסות שליש ממנו באמצעות תקציב משרד הדתות, ושני שלישים - מתקציב הרשות המקומית. שינינו את החוק והיום מסגרת התקציב של המועצה הדתית נקבעת על ידי משרד הדתות.

פ' גרופר:

אבל החלוקה של שליש ושני-שלישים נשארה בתוקף.

ז' רוזנברג:

לאחר שינוי החוק החלוקה היא 40% משרד הדתות ו-60% הרשות המקומית. אם עד עכשיו המועצה הדתית פנתה לרשות המקומית בכל ענין תקציבי שהתעורר, והבעיה נפתרה באופן פנימי ביניהן, וכאשר הרשות המקומית אישרה את התקציב היא אישרה גם תוספת לתקציב, הרי היום אנחנו אמורים לאשר את התקציב ולא הרשות המקומית, וממילא הדבר מחייב אותנו לתת את הפתרונות.

נקודה שניה - תקציבי המועצות הדתיות מהווים בממוצע עד 2% מכלל תקציבי הרשויות המקומיות בארץ. זה אומר שיחסית שתקציבי המועצות הדתיות הם קטנים בהשוואה לתקציבי הרשויות המקומיות לנושאים אחרים.

מהן הבעיות העומדות בפנינו ומהם הפתרונות שאנחנו מבקשים להציע? יש לנו בעיה של עיקולים וחובות למס הכנסה, ביטוח לאומי, בנקים וספקים. הבעיה העיקרית אלה הם החובות למס הכנסה וביטוח לאומי. חובות אלה נכון להיום מגיעים לסכום של 3.2 מיליארד שקלים ישנים.

יש בעיה שניה של הכנסות עצמיות של המועצות הדתיות שעליהן יש לנו ויכוח עם האוצר. השאלה היא - מהן ההכנסות שהמועצות הדתיות חייבות לגבות מן הציבור עבור השירותים שהן נותנות לו? הדרישה של האוצר נעה בין 25%-27% מן התקציב, בעוד שההערכה שלנו היא שאפשר להגיע עד למקסימום של 15%. אנחנו טוענים שהשירותים שהמועצה הדתית יכולה לגבות עבורם תשלום הם מוגבלים, ומדובר על שירותי כשרות, קבורה, נישואין.

ע' סולודר:

לא בכל המקומות ניתנים שירותי קבורה על ידי המועצה הדתית.

ז' רוזנברג:

זה כך ברוב המקומות. המדיניות שלנו היא להעביר את שירותי הקבורה למועצה הדתית בכל מקום שזה רק ניתן.

ד' דנינו:

תתמכי בחוק שהצעתי והכל יבוא על מקומו בשלום.

היו"ר י' כהן:

אתם קובעים את האגרות? (ז' רוזנברג: כן). אינכם משאירים זאת לרשות המקומית אלא אתם מכתיבים לה את גובה האגרות?

ז' רוזנברג:

על פי החוק הקיים - ואנחנו רוצים לשנותו - השר חותם על האגרות, ורק לאחר פרסומן ברשומות הן נכנסות לתוקף. כיוון שיש הקפאה גם ההכנסות מאגרות היו נמוכות מהציפיות של האוצר.

היו"ר י' כהן:

ממתי לא עדכתם את סכומי האגרות?

ז' רוזנברג:

לא נעשה עדכון כבר שבעה או שמונה חדשים.

ד' דניני:

על כך אמרתי שלא יתכן שלרשויות מקומיות יאפשרו להעלות את הארנונות ואילו למועצות הדתיות לא ירשו להעלות את האגרות.

ז' רוזנברג:

בכוונתנו לשנות את החוק כדי שסכומי האגרות יעלו אוטומטית בהתאם לעליית המדד.

יש לנו גם בעיה של החובות של הרשויות המקומיות למועצות הדתיות. כיוון שהרשויות המקומיות מממנות 60% מתקציבי המועצות הדתיות, והן נמצאות כיום במצב כספי קשה, הדרך הקלה ביותר עבורן היא להפסיק את ההזרמות למועצות הדתיות, או לצמצם אותן או לדחות את העברתן למועד מאוחר יותר. וכך ממילא המועצות הדתיות נקלעות לקשיים.

י' ז' אמיר:

בעבר נהג משרד הפנים לנכות מהמענקים המגיעים לרשויות המקומיות את ההשתתפות שלהן בתקציבי המועצות הדתיות והוא היה מעביר את הכספים האלה ישירות למועצות הדתיות.

ז' רוזנברג:

אבל תמיד הועברו הכספים דרך הרשות המקומית.

דומני שאנחנו נמצאים היום במצב שמאפשר לנו לפתור באופן די יסודי את הבעיה התקציבית של המועצות הדתיות, ולהוריד אותה מסדר היום של דיוני ועדת הכספים והדיונים בינינו לבין האוצר. מה הפתרון שאנחנו מציעים?

אמרתי שבשנת התקציב 1984 תקציבן של המועצות הדתיות אושר כחוק על ידי הרשויות המקומיות. אנחנו מעסיקים רואה חשבון שבודק לנו את התקציבים ומיעץ לנו במסגרת הנסיון לארגן מחדש את הנושא.

פי' גרופר:

כמה מועצות דתיות יש בארץ?

ז' רונברג:

170 מועצות דתיות.

רואה החשבון הוא יועץ של המשרד והוא מפקח על הדו"חות שאנחנו מקבלים. הגענו לכך שיש ברשותנו דו"חות על ביצוע התקציבים של כל המועצות הדתיות לשנת הכספים הקודמת, וחלקם הגדול נבדקו. הסיכומים של הדו"חות האלה שאושרו על ידי רואה החשבון והם מקובלים גם על האוצר, מראים שלשנת המס הקודמת 1984 הגיע למועצות הדתיות על פי התקציבים שאושרו כחוק על ידי הרשויות המקומיות סכום נוסף של 810 מיליון שקלים. ישנים, חלקו של האוצר, או משרד הדתות לענין זה, בתקציבי המועצות הדתיות. זו היתה התוספת שהגיעה למועצות הדתיות לשנת הכספים 1984. לו היו מעבירים אלינו את הסכום של 810 מיליון שקלים ישנים היינו נותנים לכל המועצות הדתיות את תקציביהן על פי חוק. אני אומר "על פי חוק" כי קיבלנו חוות דעת משפטית של פרקליטות המדינה, שאומרת: אושר תקציב כאמור - על ידי הרשות המקומית - מטיל החוק חובה על הממשלה ועל הרשות המקומית לשאת בהוצאות התקציב. תקציב הממשלה בשיעור של שלישי, והרשות המקומית בשיעור של שני שלישים.

על פי חוות הדעת של פרקליטות המדינה, על פי החוק ועל פי האישור של רואה החשבון, הגיע בשנה שעברה למועצות הדתיות סכום נוסף של 810 מיליון שקל.

אמרתי קודם לכן שהחובות של המועצות הדתיות למס הכנסה וביטוח לאומי הם בסדר גודל של 3.2 מיליארד שקל. אם נעדכן את הסכום של 810 מיליון שקל לערכים של היום נגיע לסכום של 3.5 מיליארד שקל.

הפתרון שאנחנו מציעים הוא שמשרד האוצר יעביר למס הכנסה ולביטוח הלאומי את הסכום המגיע למועצות הדתיות לכיסוי החובות שלהן. אנחנו עושים עבודה משותפת עם האוצר. במידה מסוימת התקציב השוטף של האוצר תוקן. אם החובות האלה לא ירבעו עוד על המועצות הדתיות, נהיה מסוגלים להסתדר עם התקציב השוטף כפי שיש לנו היום, לאחר שנעשו בו הקיצוצים הדרושים, וכפי שהוא יעודכן וייקבע לשנה הבאה בהתאם להנחיות. לנו על פי החוק.

היו"ר י' כהן:

רשות הדיבור למר הרפט, גזבר חבר המועצות הדתיות.

ש' הרפט:

אני מבקש להשלים כמה נקודות בדבריו של נציג משרד הדתות.

נכון שנתר סכום של 810 מיליון שקל שצריך היה להעביר למועצות הדתיות מהתקציב של השנה שעברה. המועצות הדתיות אינן יכולות לקבל הלוואות לקונסולידציה או הלוואות אחרות מהבנקים.

ש' הרפט:

אני מבקש להשלים בכמה דברים את הנקודות שהועלו על ידי סמנכ"ל משרד הדתות.

נכון שלפני שנה נותר סכום של 810 מיליון שקל שמשרד הדתות היה צריך להעביר למועצות הדתיות. ואני מודה כי הפתרון שמצאו לכך המועצות הדתיות היה לא להעביר את הסכומים למס הכנסה וביטוח לאומי, כי להן אין אפשרות לקבל הלוואות לקונסולידציה או הלוואות אחרות מהבנקים. במקום לשלם מס הכנסה ומביטוח לאומי שילמו המועצות הדתיות את שכר העובדים, שילמו עבור דלק ועבור דברים הכרחיים ביותר.

הכנו תכנית לסילוק החובות למס הכנסה וביטוח לאומי, כי חובות אלה מכבידים ביותר. על חובות למס הכנסה מטיילים קנסות וחייבים לשלם עליהם ריבית והצמדה. אם יחוסלו החובות האלה הרי לקראת העתיד יהיה כיסוי לכל ההוצאות ולא ניכנס לגרעונות. לכן ההצעה היא שמשרד הדתות ישלם את החובות האלה מהכספים שהוא חייב להעביר למועצות הדתיות, ואז לא תהיה כמעט בעיה לגבי העתיד, פרט למועצות דתיות נחשלות שצריך יהיה לחפש להן פתרון, ומספרן מועט מאד. 1A:122.

הבעיה השניה היא ההכנסות של המועצות הדתיות. האגרות שלנו אינן עולות יחד עם עליית המדד. בפעם האחרונה הועלו האגרות בחודש מאי בהתאם למדד של חודש מרס. לכן אין להאשים את המועצות הדתיות בכך שאין להן הכנסות בהתאם לתחזית. באותם מקרים שמועצות דתיות עיגלו את סכומי האגרות כלפי מעלה וגם העלו אותן במקצת, העיר על כך מבקר המדינה ומשרד הדתות התערב וביקש להחזיר את המצב לקדמותו. איך אפשר לדרוש מאתנו להגדיל את ההכנסות כאשר האגרות אינן מעודכנות בהתאם לעליית המדד?

היו"ר י' כהן:

נציג משרד הדתות אמר שסכומי האגרות מוקפאים אבל הם מתכוונים להגיש הצעת תיקון לחוק שיבטיח עדכון אוטומטי של האגרות.

ש' הרפט:

הרשויות המקומיות העלו את הארנונות ולהן יש אפשרויות לקבל הלוואות בצורות שונות. שום מועצה דתית במשך שמונה השנים האחרונות לא קיבלה הלוואה, לא הלוואה לקונסולידציה ולא הלוואה מסודרת אחרת. על הלוואות מבנקים בשנים האחרונות צריך היה לשלם ריבית גבוהה מאד וגם הצמדה.

מתקציב של 2.7 מיליארד שקל לא קיבלו המועצות הדתיות מהאוצר או ממשרד הדתות סכום של 810 מיליון שקל. החוב הזה למועצות הדתיות מהווה 30% מהתקציב שלהן. אין אפשרות לנהל שום מוסד ציבורי אם הכנסותיו אינן גדלות בהתאם לעליית המדד ואם משרד הדתות איננו מעביר אליו את חלקו המלא בתקציב. לרשות המקומית הדרך הקלה ביותר היא לא להעביר את השתתפותה בתקציב המועצות הדתיות. אם יוסדר ענין החוב מכספים שמגיעים למועצות הדתיות אני מקווה שלא נצטרך לחזור אליכם בעוד שנה או שנתיים ולהעלות את מצבן של המועצות הדתיות.

היו"ר י' כהן:

נשמע עכשיו את ההסברים של נציג אגף התקציבים.

ט' הרמתי:

אני מעוניין להעמיד כמה דברים על דיוקם, ולכן אפתח בסקירה כללית על מה שקורה במועצות הדתיות.

עד סוף שנת התקציב 1984 - וזו נקודה שהתייחס אליה גם מבקר המדינה, ובצדק - הרשות המקומית היתה מאשרת את התקציב למועצה דתית לפי סיכום ביניהן. ותקציב המדינה על פי חוק שירותי הדת היה אמור לשאת בשליש מהתקציב שסוכם עליו. מבקר המדינה באחת השנים הקודמות אמר שגם אם מועצה דתית היתה מחליטה לייצר את "הלביא", תקציב המדינה על פי המצב החוקי שהיה בוודאי מעוות היה חייב לשאת בשליש מההוצאה.

זה היה המצב החוקי עד 1984. בשנת 1985 שונה החוק, ולכך אתייחס בהמשך דברי.

צדק חבר הכנסת דנינו בנקודה הבאה: בסוף שנת 1983 הוחלט לעשות סדר בנושא המועצות הדתיות. הוקמה ועדה בינמשרדית שכללה את נציגי משרד הפנים, משרד הדתות, משרד האוצר ונציגי המועצות הדתיות. הוועדה קבעה לעצמה מספר כללים ובכללם הכלל שלקראת שנת התקציב 1984 יקחו את הנתונים של ביצוע תקציב 1983, ובכך יחסלו את חילוקי הדעות שהיו בעבר. מה שקרה שעד שהוועדה הבינמשרדית הגישה את סיכומיה הגענו לאמצע שנת התקציב 1984, ובינתיים הרשויות המקומיות והמועצות הדתיות אישרו את תקציביהן לאותה שנת כספים.

אם משווים את התקציב שאושר על ידי הרשויות המקומיות, לפי החוק הקודם, למועצות הדתיות, מול הסיכומים של אותה ועדה בינמשרדית לשנת 1984, ועדה שהיו חברים בה נציגי המשרדים פנים, דתות, האוצר והמועצות הדתיות, רואים שמה שאושר על ידי הרשויות המקומיות גבוה ריאלית בכ-20% מאותו בסיס שסוכם עליו על דעת כל הצדדים באותה ועדה.

פ' גרופר:

מדוע קיים הפער הזה בתקציבים? האם באותה שנה שבה פעלה הוועדה הבינמשרדית אישרו הרשויות המקומיות את תקציבי המועצות הדתיות?

ט' הרמתי:

באותה שנה, בשנת 1984, עדיין הרשויות המקומיות אישרו את התקציבים, כי סיכומי הוועדה עדיין לא חייבו אותן לפי חוק.

היו"ר י' כהן:

מתי פורסמו המסקנות של אותה ועדה?

ט' הרמתי:

בסביבות חודש יוני 1984.

בעקבות המסקנות של הוועדה - וזוהי נקודה שחייבים להדגישה - ההשתתפות של משרד הדתות בבסיס התקציב של המועצות הדתיות הוגדל באחוזים לא מעטים. קיווינו שבכך פתרנו את כל הבעיות. מסתבר כי בפועל הרשויות המקומיות אישרו תקציב גבוה יותר, כי עדיין המצב החוקי הקודם היה בתוקף.

היו"ר י' כהן:

הם אישרו תקציב שהוא גבוה ב-20%?

ט' הרמתי:

נקודה מענינת נוספת היא שהרשויות המקומיות העבירו בפועל בשנת 1984 למועצות הדתיות את מה שהם היו צריכים להעביר אליהן לפי סיכומי הוועדה. נוצר כאן מצב לא ברור. הרשויות המקומיות אישרו למועצות הדתיות תקציב הרבה יותר גבוה ריאלית ממה שנקבע בסיכומי הוועדה, ובפועל לא העבירו את חלקן כפי שנדרש מאותו אישור. יש כאן נקודה לא ברורה מבחינת הקשרים בין הרשויות המקומיות לבין המועצות הדתיות.

י' צבן:

אתה חושב שזה היה מכוון כדי להפעיל לחץ על האוצר?

פ' גרופר:

זה לא מכוון, אלא פשוט נהגו כך כל הזמן.

ט' הרמתי:

אני בפירוש אינני יודע. אני מוסר את העובדות.

י' צבן:

אני הבנתי את הרמז שהרשויות המקומיות הגדילו את התקציב כדי לקבל השתתפות יותר גדולה מהאוצר בתקציב.

לקראת שנת 1985 הוכנסו מספר שינויים בחוק שירותי דת, שהעיקרי בהם הוא שכל תקציב של המועצות הדתיות חייב להיות מאושר על ידי משרד הדתות. בכך חוסל העיוות שהיה קודם לכן בחוק לפיו הרשויות המקומיות הן שהיו מוסמכות לאשר את התקציבים של המועצות הדתיות בעוד שמשרד הדתות, אשר מממן חלק ניכר מהתקציב לא שותף לאישור התקציב.

תיקון נוסף יהוכנס בחוק הגדיל את ההשתתפות של משרד הדתות בתקציבי המועצות הדתיות משליש ל-40%, והקטין את חלקן של הרשויות המקומיות בתקציבים האלה משני שלישים ל-60%.

באותה שנה שונה גם חוק יסודות התקציב לפיו תקציב מאושר יהיה רק תקציב שאושר על ידי שר האוצר או בא כחו לענין זה.

לאחר שהשינויים האלה נכנסו לתוקף בשנת הכספים 1985, נותרה הבעיה של שנת 1984.

י' צבן:

האם אתה יכול להמציא לנו נתונים במחירים קבועים על ההוצאה של משרד הדתות על המועצות הדתיות בשנים 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, ומהו התקציב המוצע לכך בשנת 1986.

ט' הרמתי:

אם נתנו את כל עדכוני התקציב כפי שמתחייב, הרי שאנחנו מדברים על מחירים קבועים. בשנת 1983 חלקו של משרד הדתות הוגדל על ידי תיקון הבסיס בעקבות מסקנות הוועדה ב-15% בערך בבסיס. ולאחר מכן חלו על הבסיס הזה כל הקיצוצים שהוחלט עליהם בממשלה, קיצוצים בכוח אדם ובפעולות. אפשר להניח שהתקציב נשאר ריאלית על אותה רמה, פרט לקיצוצים שהוחלט עליהם.

י' צבן:

אני מסווה שתוכל להמציא לנו את הנתונים האלה.

ט' הרמתי:

אוכל להמציא לוועדה נתונים במחירים קבועים.

נוחרה בעיה לגבי שנת התקציב 1984. לפי המצב החוקי שהיה אז בחוקף חלקו של משרד הדתות היה נמוך ממה שהיה נדרש על פי החוק, וזאת עקב התקציב שאישרו הרשויות המקומיות שהיה יותר גבוה ממה שהתחייב על פי סיכומי הוועדה הבינמשרדית.

אגב, אני רוצה לחקן את דבריו של חבר הכנסת דנינו. אם בודקים גם את הביצוע בפועל של ההוצאות מול האישורים של הרשויות המקומיות, עדיין מוצאים חריגה מסוימת מתקציב המועצות הדתיות, אמנם חריגה לא גדולה. (מ' בר-און: מעבר למה שאושר?) חריגה מעבר למה שאושר.

היו"ר י' כהן:

אתה אומר שהבעיה התעוררה לגבי שנת 1984 שבה הוועדה הבינמשרדית החליטה על בסיס מסוים של תקציב המועצות הדתיות, לפי קריטריונים שנקבעו, בעוד שהרשויות המקומיות אישרו תקציב יותר גדול, והמועצות הדתיות חרגו גם מהתקציב שאושר להן על ידי הרשויות המקומיות. אבל הרשויות המקומיות בכואן לאשר את תקציב המועצות הדתיות עדיין לא ידעו מה תהינה המסקנות של הוועדה הבינמשרדית, כי מסקנות אלה הוגשו באמצע השנה.

ט' הרמתי:

אני חייב לציין שנציג משרד הפנים שמטפל בעניני הרשויות המקומיות היה חבר באותה ועדה בינמשרדית והוא היה מודע להלך הרוח המתגבש בה לאורך כל הדרך. הוועדה החלה את דיוניה לפני שנת התקציב. כיוון שהיה ברור שהוועדה עומדת לסיים את עבודתה, אפשר היה לאשר תקציב ביניים עד לגמר דיוני הוועדה והגשת מסקנותיה.

הפתרון הקל ביותר לבעיה התקציבית שהתעוררה הוא לא להעביר את הניכויים למס הכנסה ולביטוח לאומי ולהשתמש בכספים אלה לכיסוי הוצאות שוטפות ודחופות. אפשר אולי להגיד שזה הפתרון היקר ביותר, כי על איחורים בהעברת ניכויים אלה חלים קנסות, ריבית והצמדה. אבל אם בסופו של דבר גוף כלשהו יודע שיכסו לו את חובותיו, הוא מנכה משכרם של העובדים את מס הכנסה, לא מעביר את הניכויים האלה למס הכנסה בידיעה שהחוב הזה יכוסה, ובינתיים הוא משתמש בכספים האלה לפעולות שונות.

הנקודה הזו נמצאת בדיון בינינו לביין משרד הדתות במטרה לפתור את הבעיה של החוב למס הכנסה, שהוא מעיק מאד על המועצות הדתיות, וכדי למנוע חופעה כזו מכאן ולהבא.

פ' גרופר:

לנושא של המועצות הדתיות יש כמה היבטים, אבל לא יתכן - ואמרת זאת בכמה הזדמנויות לשר האוצר - שנחז לגופים המוניציפליים, לרשויות המקומיות ולמועצות הדתיות, להחדרדר. גם לא יתכן שגופים אלה ינהגו כרצונם, יעשו בתקציב כבתוך שלהם, ואחר כך יתבעו מהמדינה לממן את חובותיהם, ובכלל זה חובות שהם חייבים למדינה.

אני חייב לומר שאין כאן כל חדש. זו הייתה השיטה מאז קום המדינה. הרשות המקומית היא המאשרת את התקציב של המועצה הדתית והיא חייבת לשאת בשני שלישים מאותו תקציב. רשות מקומית אישרה תקציב כפול, הממשלה הייתה חייבת להשתתף בשליש מהתקציב שאושר, וכך אותו שלישי הפך לשני שלישים..

י' צבן:

כך נוהגים אזרחים נאמנים, נבחרים ציבור?

פ' גרופר:

אתה חבר כנסת חדש ואינך מכיר את ההיסטוריה. כך נהגו רשויות מקומיות מאז ומתמיד. הממשלה העבירה את השליש המוגדל והן השתתפו בסכום יותר קטן מאשר שני שלישים מהתקציב. על הבעיה הזו לא התגברו. אני חושב שלאחר תיקון החוק לפיו משרד הדתות הוא אשר יצטרך לאשר את תקציב המועצות הדתיות ניתן יהיה להתגבר על הבעיה, כי משרד הדתות איננו יכול לנהוג כך. הוא אחראי כלפי האוצר וצריך לתת את הדין על מעשיו.

אני מדבר עכשיו על רשויות מקומיות קטנות, שמספר החושבים בהן נע בין 3000-4000 ל-6000-7000 נפש. אינני מדבר עכשיו על רשויות מקומיות גדולות. מה כואב לי? ראש מועצה דתית איננו משלם שכר לעובדיו, אין שם טלפון, אין חשמל, אין מים למקווה - ועם ישראל לדורותיו חרף נפשו על קיומו של מקווה. הרשות המקומית היא במצוקה חריפה, והדרך הקלה היא לא להעביר למועצה הדתית את חלקה בתקציב, את אותו שלישי שהיא חייבת בו.

אני חושב שניתן יהיה לפתור את הבעיה אם משרד הפנים ינכה מדי חודש בחודשו מהמענקים המגיעים לרשויות המקומיות את הסכומים שעליהן לשלם למועצות הדתיות, ויעביר את הכספים האלה ישירות למועצות הדתיות, שאם לא כן ימשיכו לקפח אותן. רשות מקומית הנקלעת למצוקה עושה שני דברים: היא איננה מעבירה את הניכויים לשלטונות מס הכנסה ולביטוח לאומי; היא איננה מעבירה את השתתפותה בתקציב המועצה הדתית. לכן הפתרון הוא להעביר את הכספים האלה ישירות למועצות הדתיות. אני מציע לאוצר לשקול את ההצעה הזו.

לענין גודל התקציב. כיהודי מאמין וחילוני אני מבקש שבמושב הקטנה שלי, המונה 4000 נפש, יהיה לנו רב, יהיה לנו בית כנסת, שלעת שמחה ייערך טכס נישואין, ושבעת אסון יהיו שירותי קבורה עם בית טהרה, ושקיה מקווה למי שרוצה ללכת למקווה. אני בעד אישור תקציב מסודר ומכובד למועצה הדתית, שלא יראו בכך מוסד מיותר. עם ישראל החליט שיהיו מועצות דתיות, וצריך לאפשר להן להתקיים בכבוד ולא להמיט עליהן חרפה ובושה. אני מסכים יחד עם זה שצריך לייצל את העבודה, לקצץ בהוצאות ולחייב את המועצות הדתיות לשמור על המסגרת של התקציב כפי שאושר. על כך מופקד המשרד הנוגע בדבר שניתנו לו סמכויות לפקח על המועצות הדתיות.

אתם צריכים לשמור על השירותים הדתיים. כמיטב המסורת של עם ישראל יש שני רבנים בכל ישוב, רב אשכנזי ורב ספרדי, והם מקבלים משכורות נמוכות. לכן הם מחפשים לעצמם פרנסות נוספות במקומות שונים בארץ. וכך קורה שבעת הצורך - הרב איננו. הרבנים הם משרתי הציבור והם צריכים להיות במקום וגם להחתים כרטיס עבודה כמו כל עובדי הציבור. אני מוכן שהתקציב למועצות הדתיות יובטח ובלבד ששירותי הדת יהיו מסודרים.

אני מציע להסדיר את ההעברות התקציביות למועצות הדתיות באמצעות המענקים, ואתם מצדכם תשתדלו להבטיח לאוכלוסייה שירותים דתיים על רמה נאותה.

י' צבן:

אני רוצה להחבטא אחרי שאקבל את הנתונים. איננו צריכים לבזות אף אחד, אבל באילוצים הקיימים שמחייבים קיצוצים בתקציב השאלה מה קורה בתחום הזה. אינני חושב שצריך לפגוע בתחום הזה יותר מאשר בתחומים אחרים, אבל גם לא להיפך. לכן אני מבקש שנקבל תמונת מצב לאורך שנים. האם יש לכם מודל לדוגמה של תקציב של מועצה דתית בינונית והתפלגות של התקציב הזה לסעיפים.

פ' גרופר:

הצוות של מועצה דתית כולל שני רבנים, בלן ובלניח, שומר העירוב, וביחד מונה הצוות כשבעה אנשים. פעם המסגרת היתה הרבה יותר רחבה, אבל היא בהחלט צומצמה. והתקציב הוא צנוע.

י' צבן:

ותקציבי פיתוח? (פ' גרופר: אין היום פיתוח..)

האם נכון שבכל ישוב שיש בו מועצה דתית יש שני רבנים? שמענו שיש בארץ 170 מועצות דתיות בארץ. אני מבקש לקבל נתונים. יכול להיות שנציע כי בישוב שמונה פחות ממספר מסוים של חושבים לא יהיו שני רבנים.

ג' שפט:

בעקבות דבריו של חבר הכנסת צבן אני חושב שמן הראוי היה שמעבר לנושא התקציבי יימסר לנו פעם דיווח על עבודתן של המועצות הדתיות, על תפקידיהן, באיזו מידה הן ממלאות את התפקידים האלה. בכל אופן זה קטע מהחיים הציבוריים במדינה שלא בא לידי ביטוי בוועדה. אני אומר את הדברים מתוך רצון לשיתוף פעולה בין הציבור הדתי והציבור שאיננו דתי. חשוב שנשמע על פעולותיהן של המועצות הדתיות, על הפיקוח והביקורת עליהן וגם על הקשיים שהן נתקלות בהן, בעיקר קשיים תקציביים, אבל קשיים שנובעים מנוהלים ונוהגים של שנים קודמות. מדובר על תקציבים, על מוסר עבודה, על יחס של כבוד למוסדות אלה, על בתי הכנסת וכדומה.

יש לי טענות לגבי הרכבן של המועצות הדתיות. הדברים האלה נקבעים לא כפי שהיינו מצפים כי ייקבעו. אינני רוצה להרחיב עכשיו את הדיבור בנושא הזה. אבל בדיון הכללי שיתקיים יש מקום גם לדבר על הרכבן של המועצות הדתיות.

ש' עמר:

גם אני חושב שיש לקבל יותר נתונים על תקציבי המועצות הדתיות וגם לקיים דיון יותר פתוח ויותר מעמיק על פעולותיהן. כי למרות שהן נקראות מועצות דתיות, מרבית הציבור החילוני נזקק לשירותים שלהן בכל צורה שהיא, וזוהי עובדה. אני יודע שמוזרמים כספים למועצות הדתיות גם ממקורות אחרים. לדוגמה, היחידה לשירותי דת של ההסתדרות בקרית חיים מזרימה כספים למועצה הדתית. אין הכספים האלה מתוקצבים ומדוע ההסתדרות מקציבה לכך כספים, זאת אינני יודע, אבל עובדה שזה קיים.

נוסף לכך, המקווה בקרית מוצקין, לדוגמה, הוא עסק רווחי. אל המקווה הזה באים 90% חילוניים ו-10% דתיים. עבור השירות הזה גובים תשלומים רציניים. אינני יודע אם הגביה הזו נעשית בצורה מסודרת ומבוקרת ומה עושים בכספים האלה, אבל זהו שירות שעבורו גובים כסף. המקווה בחיפה הוא עסק מסחרי לכל דבר.

אני חושב שניטיב לעשות אם נקיים דיון מעמיק במכלול הבעיות של המועצות הדתיות, כי לפחות 90% מאזרחי המדינה נזקקים לשירותים שנותנות המועצות הדתיות.

ע' סולודר:

מעבר לחילוקי הדעות הפוליטיים שאינני חושב שיש להם מקום בסיטואציה הזו, כי כל אזרחי המדינה נזקקים לשירותים דתיים לפי החוק במדינת ישראל, אני חושבת שחשוב היה שגם האנשים החילוניים יהיו מעורבים יותר בעיצוב השירותים האלה ובקביעת רמתם. אנחנו צריכים לכן להכיר את המועצות הדתיות, ואולי אפשר להגיש לנו סקירה בכתב על פעולותיהן וגם לקיים על כך דיון. זה גם ימנע יצירת תדמית לא נכונה על המועצות הדתיות שלעמים נוצרת בציבור.

ד' חיכון:

לא הייתי נוכח בעת הדיון, אבל אינני מבין מדוע הוא נקבע להיום. התקציב של המועצות הדתיות הוא חלק מתקציב המדינה. לאחר שיועבר אלינו התקציב נוכל לדון בכל מה שקשור למועצות הדתיות ונקדיש לכך ישיבה. אבל משדשם בנושא של מועצות הדתיות, חשוב להתעכב על בעיה שקיימת לאורך כל הדרך שנוגעת לתקצוב של המועצות הדתיות. מבקר המדינה מתריע מדי שנה בשנה על התקציב המבולבל של המועצות הדתיות, שהוא ממומן על ידי כמה מוסדות, שלעמים אין קשר ביניהם, ולעתים הרשויות המקומיות באמצעות המועצות הדתיות מעמידות את משרד הפנים או משרד הדתות בפני עובדות מוגברות.

אחת ולחמיד צריך להשליט סדר בנושא הזה. המועצות הדתיות צריכות להיות בפיקוחו של שר הפנים או של שר הדתות, והתקציב שלהן צריך לבוא ממשרד הדתות או ממשרד הפנים לפי קריטריונים קבועים וברורים. אנחנו דנים כל שנה בנושא שהוא איננו סגור לפחות לפי כללי מינהל חקין.

ד' דנינו:

כאן נאמר שהרשויות המקומיות מאשרות למועצות הדתיות תקציב מוגדל במטרה להגדיל בדרך זו את השתתפות הממשלה בתקציב הזה. אחת לשלושה חדשים המועצה הדתית מגישה דו"ח כספי, שבו כתוב מה היה התקציב שהיא קיבלה, כמה מזה חלקה של הרשות המקומית וכמה של משרד הדתות. לכן אי אפשר להעלות על הדעת שניתן לבנות תקציב בצורה שתגזול את פספי המדינה. זהו הרושם שנוצר מהדברים שנשמעו כאן, ואני מבקש פשוט לסלק את הרושם הזה.

אינו דומה מצבן של המועצות הדתיות לזה של הרשויות המקומיות. רשות מקומית קיבלה את המענק ממשרד הפנים והוציאה הוצאות נוספות מעבר לתקציב שאושר לה. אבל כל החובות של המועצות הדתיות נוצרו כיוון שמשרד הדתות לא העביר להן את שלישי התקציב שהוא חייב להעביר להן כל חודש. לא יתכן שמצד אחד האוצר יחזיק את הכספים שמגיעים למועצות הדתיות, ומצד שני יחייב אותן בריבית והצמדה על החובות שלהן למס הכנסה.

כמה מועצות דתיות לא יכלו לשלם משכורות לעובדיהן במשך 3-4 חדשים. העובדים האלה לא פנו לבית הדין לעבודה כדי שיחייב את המועצות הדתיות בפיצויים על הלנת שכר. אבל כמה זמן יוכלו עובדים אלה, ששכרם דל, להחזיק מעמד במצב כזה?

חבר הכנסת עמר איננו יודע כנראה מהי העלות של החזקת המקווה, כי אם הוא היה יודע זאת הוא לא היה אומר שהמקווה זהו עסק מסחרי שנושא רווחים. אני יכול לומר לו שכל אדם שנכנס למקווה משלם דמי כניסה ומקבל קבלה, והכסף הזה מועבר לקופה של המועצה הדתית. יש על כך פיקוח קפדני ביותר. אין כל אפשרות שהמקווה יכסה את כל הוצאותיו,

ויהיה זה המקווה הטוב והיעיל ביותר, כי האגרה שאנחנו גובים היא נמוכה.

ז' רוזנברג:

אני חושב שיש מעט מאד גופים שבאים לוועדה ואומרים שהם מסתפקים בתקציב שאושר להם. ואני אומר לכם שבגלל יעול, חסכון וקיצוצים אנחנו מסתפקים בתקציב השוטף. בגלל שינוי החוק פירוש הדבר שבעתיד לא יהיו לנו בעיות. כיוון שמכאן ואילך אנחנו שולטים על התקציב, ההפקרות שהייתה עד עכשיו כיוון שהחוק לא עמד לצדנו לא תהיה עוד. על פי החוק מגיע למועצות הדתיות סכום של 3.5 מיליארד שקל. הבה נסלק את החוב הזה ונפתור את הבעיה. אם נסחוב את העניין ממילא יתעוררו בעיות.

לענין החובות של הרשויות המקומיות. לפי הדו"חות שקיבלנו יש אמנם חובות כאלה. נפגשתי עם שר הפנים ועם מר הכס ביום ששי האחרון, והטענה שלהם - ויכול להיות שהיא צודקת - שנכון ל-31 במרס הייתה הצטברות של חובות כפי שנמסר לכם על ידי המועצות הדתיות. אבל כיוון שהרשויות המקומיות דוחות את החשלומים, ממילא אחרי חודש או חודשיים החובות האלה נפלעו. המצב הוא כפי שידוע לנו, בוודאי במקומות הגדולים, שהרשויות המקומיות משלמות את חלקן באופן קבוע. יש מקומות שבהם יש לנו בעיות. הייתי שמח את ההצעה של חבר הכנסת גרופר, שינכו את הסכומים האלה מהמענקים ויעבירו אותם ישירות למועצות הדתיות.

ד' דנינו:

דיברתי אתך על מקום מסוים ששם לא שילמו לעובדים משכורות במשך שלושה חודשים.

ז' רוזנברג:

אינני מבקשים תוספות לכיסוי חריגות בתקציב, מה גם שלפי הדו"ח של רואה החשבון החריגה בתקציב שנה שעברה הייתה 4.2%, וזוהי בוודאי לא חריגה רצינית.

בגלל החוב הזה נוצרה בעיה רצינית ביותר. יש לפני רשימה של מועצות דתיות שהוטלו עליהם עיקולים בגלל חובות למס הכנסה, ואנחנו יודעים שיש עיקולים בדרך. עיקול פירושו שכל העסק משותק, וגם אין אפשרות לשלם משכורות.

היו"ר י' כהן:

שמענו שהאגרות לא עודכנו כבר חצי שנה, וגם זה גרם לגרעונות. אני חושב שעל דעת האוצר ומשרד הדחות אנחנו יכולים להמליץ שהאגרות יוצמדו אוטומטית למדד, ובהקדם.

שמענו שנוצר חוב של 3.5 מיליארד שקל, בעיקר חובות למס הכנסה ולביטוח לאומי. שמענו שמתקיימים דיונים בין משרד האוצר לבין משרד הדתות כדי להסדיר את החוב הזה. לאחר שהחוב הזה יוסדר המועצות הדתיות תפעלנו במסגרת תקציב מאוזן.

עדיין חסרים לנו מספר נתונים כדי לקיים דיון יותר מעמיק על המועצות הדתיות לקראת הדיון בתקציב 1986.

אבקש להמציא לנו את הנתונים שביקש חבר הכנסת צבן על חקציבי המועצות הדתיות לאורך מספר שנים כדי שנראה מה הייתה ההתפתחות, האם התקציבים גדלו או קטנו וכדומה.

כן אני מבקש שנשמע על התפקידים של המועצות הדתיות ועל השירותים שהן מספקות לציבור.

כן אני מבקש שנקבל את הרשימה של המועצות הדתיות שבהן מכהנים שני רבנים, אולי בתחום הזה נוכל לתרום לייעול וחסכון.

כולנו שותפים לדעה שהשירותים הדתיים הם חיוניים לכלל האוכלוסיה, והמועצות הדתיות חייבות לספק אותן בצורה הנאותה.

ד' דנינו:

הענין הוא דחוף ביותר. נציגי משרד האוצר ומשרד הדתות חייבים לשבת יחד מייד ולסכם את הנושא, שאם לא כן תקום צעקה מרה.

היו"ר י' כהן:

שמענו שהם יושבים על המדוכה הזו. אני מוכן להוסיף לסיכומי הוועדה, שאנחנו מבקשים כי הדיונים בין משרד האוצר ומשרד הדתות יסוכמו בהקדם האפשרי.

פ' גרופר:

החובות למס הכנסה ולביטוח לאומי תופחים מדי חודש בחודשו. אולי נשמע מנציג האוצר כמה זמן יימשכו הדיונים כדי לסכם אותם בהחלטה חיובית או שלילית, אבל החלטה.

היו"ר י' כהן:

תוך חודש ימים ניתן להגיע לסיכום?

ט' הרמתי:

אני מניח שתוך חודש ימים יסתיים הדיון.

היו"ר י' כהן:

הוועדה מבקשת כי דיונים אלה יסוכמו תוך חודש ימים לכל היותר.

אני מכריז עכשיו על הפסקה. הוועדה תחזור ותתכנס בשעה 12.00 לדיון עם שר האוצר.

(ה פ ס ק ה)

חוק הסדרים לשעת חירום במשק המדינה (תיקון)

התקציב לשנת 1986

היו"ר א' י' שפירא:

אני מחדש את הישיבה לאחר ההפסקה.

אני רוצה לפתוח את המעמד החגיגי הזה בברכה לממשלה ולשר האוצר על הגשת התקציב לכנסת בזמן שנקבע בחוק, לראשונה מזה שנתיים. בשנתיים האחרונות הוגש התקציב באיחור רב, ולא היה סיפק בידי ועדת הכספים לדון בו ברצינות. קיבלנו ספרים עבי כרס עם נתונים על התקציב, אבל לא הצלחנו לדון בהם. זוהי פעם ראשונה שנוכל במשך חדשים ימים לדון בתקציב של כל משרד ומשרד, וכל משרד ידע שגם ועדת הכספים מופקדת על תקציבו ולא רק הממשלה. גם האופוזיציה תרגיש שיש לה מה לומר על התקציב. אני זוכר שלפני שנה האופוזיציה לא השתתפה בשעת לילה מאוחרת בהצבעה על התקציב בטענה שמביאים את התקציב להצבעה באיחור וברגע האחרון. השנה האופוזיציה כבר לא תוכל להשתמש בנימוק הזה אם היא תרצה לעשות צעד הפגנתי כזה.

כולנו שמענו וקראנו ששר האוצר הגיע לגיל ששים. אנחנו רוצים להרים כוסית לחיים גם לכבוד התקציב שהוגש בזמן וגם לכבוד יום הולדתו של שר האוצר. מזל טוב ולחיים.

אנחנו מקווים כי מחר, יום רביעי, חקיים הכנסת הצבעה על התקציב בקריאה ראשונה ותעביר אותו לוועדת הכספים. התכוננתי אמנם לומר היום כמה דברים על עיקרי התקציב, אבל לא אומר אותם עכשיו כי איננו מקיימים היום דיון לא על התקציב ולא על מדיניות התקציב. את הדיון הזה נקיים לאחר הקריאה הראשונה, כי שר האוצר לא ביקש להסמיך את ועדת הכספים לדון בתקציב בסרם החקיימה ההצבעה על התקציב בקריאה ראשונה.

על מה נדון היום? אתמול הביא לנו היועץ המשפטי של משרד האוצר תוספת לחוק הסדרים לשעת חירום במשק המדינה (תיקון) לפיה תכהן הוועדה המייעצת של בנק ישראל שלושה חדשים נוספים. חברי הוועדה רמוך וחיכוך ביקשו לשמוע מדוע הממשלה איננה ממנה את המועצה המייעצת לבנק ישראל ומדוע היא מאריכה את כהונתה של המועצה הנוכחית לעוד שלושה חדשים. סיכמנו שנקיים דיון קצר על ההצעה ונצביע עליה כדי שנוכל לכלול את התוספת הזו בחוק ההסדרים שנביא לקריאה שניה וקריאה שלישית.

רשות הדיבור לשר האוצר. אדוני שר האוצר, בבקשה.

שר האוצר י' מודעי:

אינני יודע אם רבים בוועדה שהתנסו בנסיון הזה להגיע לגיל ששים. אני מקווה שאף אחד מהיושבים כאן לא יימלט מהנסיון להגיע לגיל הזה, ובבריאות טובה. אני רוצה לומר לכם שחמיד שאפתי להגיע לגיל הזה, אבל לא במחירות כזו. זה נפל עלי בחטף כאשר נודע לי שאני בן ששים. אבל אין לי ברירה אלא בזמן שנותר לי לעשות שימוש יותר טוב מאשר בזמן שהיה לי עד היום.

אני רוצה להתייחס גם לברכה השניה. אני חושב שבדין ניתן ציון מיוחד לעובדה הזו, כי להערכתך בשמירה על מסגרות פורמליות יש דבר מהותי.

זה לא רק שמירה על מסגרת פורמלית או חקיקה חוק שמחייב תיקון; אלא זה בעצם קובע את היכולת שלנו לטפל באופן מהותי בנושאים השונים. ואם כי כשר האוצר הייתי צריך להיות מעוניין שהתקציבים יאושרו בחטף, אני הרגשתי שלא בנוח, כי הונחה על שולחן הכנסת כמות אדירה של נתונים, שלא היתה כל אפשרות לבדוק אותם לפני ולפנים לפי האיזור הסופי של התקציב. נדמה לי כי בענין זה יש לוועדת הכספים הזדמנות מיוחדת במינה.

זהו תקציב שהממשלה מגישה לכנסת. אבל האוצר בבואו להגיש את

התקציב לא עמד קטגורית על החלוקה הפנימית כפי שהיא מופיעה בתקציב אלא על מסגרת התקציב ועל הצורך בקיצוצים כדי להגיע למסגרת הזו. הבאנו את הצעותינו ואת המלצותינו, שלא כולן התקבלו, איך להגיע למסגרת יותר מצומצמת של התקציב. אבל התקציב כפי שהוגש הוא תוצאה של פשרות שהושגו בתוך הממשלה, כאשר בדיון היה ייצוג מיניסטריואלי, סקטוריאלי, ואולי אפילו ייצוג אינטרסנטי שאיננו פסול בכללה, והוא חלק מהכוח המניע בכללה.

כפי שנהוג ומקובל, ועדת הכספים רשאית ואפילו במידה רבה חייבת לבדוק את התקציב לכל מרכיביו. אני יכול לייצג לכם לנסות בדיון על התקציב לא לגעת בפכים הקטנים, כי הם אינם משנים הרבה את התמונה הכוללת, את התוצאה הכוללת, אלא לנסות יותר לנתח את המרכיבים העיקריים בתקציב, ולכך להקדיש את עיקר זמנכם. כמובן אם יש פרט זה או אחר שחבר הכנסת מעוניין בו, הוא ודאי יעלה אותו אם הוא חבר בוועדת הכספים. אבל מה שקובע את השפעת התקציב על המדיניות הכלכלית, אלה הם המרכיבים הגדולים של התקציב ולא הקטנים.

אינני נכנס עכשיו לדיון על עיקרי התקציב ומגמותיו, זאת נעשה לאחר שהוא יועבר לדיון בוועדת הכספים, אבל לפי מיטב אמונתי, גם אם התקציב הזה הוא פרי פשרה, הרי בהשוואה לתקציבים שהיו קיימים במדינת ישראל הוא תקציב די מאוזן מהרבה בחינות. מה שאין בתקציב - ואני רוצה לחזור ולהדגיש זאת, כי שמעתי את הדברים מפי חבר הוועדה בנאום הראשון על התקציב - אין בו משום תיקון חלוקת "העוגה" והצדק הסוציאלי; השתדלנו שלא יהיה בו עיוות נוסף, ובשוליים יש אפילו תיקונים. אין בתקציב חלוקה מחדש של "העוגה", בשום פנים ואופן לא. כאשר מדברים על חלוקת העוגה מחדש קודם צריך לקבוע את היעדים ואחר כך לגזור מהם את התקציב. אינני זוכר שאי פעם מיום שאני חבר הממשלה, שהוצגו לממשלה קודם כל היעדים לחלוקת העוגה הלאומית ואחר כך התקציב הנגזר מהם, אלא פחות או יותר היתה התאמה של התקציב החדש לתקציב השנה הקודמת על פי המגמות של המדיניות הכלכלית. אם ועדת הכספים במהלך דיוניה על התקציב שהוגש לכנסת תצליח להצביע על שינויים שמתבקשים לפי איזה שהוא ציר של חשיבה, לדעתי יהיה בכך משום תועלת; אפילו אם זה לא יביא לכלל שינוי משמעותי בתקציב, תהיה לפחות אידיקציה לאן להוליך את התקציבים הבאים.

אמנם הקמתי ועדה ציבורית בראשותו של חבר הכנסת לשעבר לורינג, והיא המליצה שורה של המלצות, שחלק מהן הלוואי ויכולנו ליישם. אני מודה שלא יכולנו ליישם כמה המלצות, כי גם בממשלה פועלים כוחות מנוגדים, ולא כל מה שאחזק מציע מחקבל בסופו של דבר. אבל בנושאים אלה נספיק לדון בדיונים על התקציב.

נחבקשתי להופיע בפניכם בענין המועצה המייעצת של בנק ישראל. המועצה המייעצת מחמנה על ידי הממשלה לפי המלצה של שר האוצר. הואיל והמינוי צריך להיות של הממשלה, לא היה טעם ששר האוצר עוד בחודש

מִרְס שֶׁעָבַר - שֶׁזֶה הַמוֹעֵד לְהִצִּיעַ הֶרְכָּב חֲדָשׁ או אוֹתוֹ הֶרְכָּב שֶׁל הַמוֹעֵצָה הַמִּיִּיעֶצֶת - יִצִּיעַ הֶרְכָּב שֶׁל מוֹעֵצָה לֹא הַסְכְּמָה מוֹקְדֵמָת. אֲנִי חַיִּיב לומר לָכֵם בְּכֹל הַיּוֹשֵׁר שֶׁלֹּא הַצְלַחְנוּ לְהַגִּיעַ לְהַסְכְּמָה. זֶה לֹא כֶךְ שְׁחֹסְרִים אֲנִישִׁים בְּמִדֵּינַת יִשְׂרָאֵל שִׁיכּוּלִים לִשְׁבֹּת בְּמוֹעֵצָה כְּזוֹ, אֲבָל לֹא הַגְעָנוּ לְהַסְכְּמָה.

הַנוֹשֵׂא הַזֶּה מְעוֹרָר שְׁתֵּי בְעִיּוֹת: הָאֶחָת - הֶהֱרַכְבְּ הָאִישִׁי שֶׁל הַמוֹעֵצָה; וְהַשְּׁנִיָּה - הַמִּשְׁקָל הַסְּגוּלִי שֶׁיִּשׁ לְנִצִּיגוֹת הַבְּנֵקִים בְּתוֹךְ אוֹתָהּ וְעֵדָה. שְׁתֵּי הַשְּׁאֵלוֹת הֵן כְּבִדּוֹת וְרִצִּינִיּוֹת, הַשְּׁנִיָּה יוֹתֵר מֵהוֹתִית וְהָרֵאשׁוֹנָה יוֹתֵר אִישִׁית. הֵיוּ הָעֲדָפוֹת וְהָעֲדָפוֹת שׁוֹנוֹת. עִם כָּל הַקּוֹשִׁי הַזֶּה שֶׁנִּחְגְּלוּ בְּמִשְׁלָה, בִּנְק יִשְׂרָאֵל אֵינָנו גּוֹף שְׁכַפּוֹף לְמִשְׁלָה. אוֹלֵי לָנוּ אִם הוּא הִיָּה כְּפוֹף. . . וּבְחִיקוֹנִים לְחוֹק בִּנְק יִשְׂרָאֵל עוֹד בִּיקְשָׁנוּ לְהִרְחִיב אֶת עֲצֵמָאוֹתוֹ שֶׁל בִּנְק יִשְׂרָאֵל. כִּיּוּן שֶׁיִּשׁ פּוֹנְקִיּוֹת אֲדַמִּינִיסְטְרִיבִּיּוֹת-פּוֹרְמִלִּיּוֹת שְׁאִי אֶפְשֵׁר לְבַצֵּעַ אוֹתָן בְּלִי הַתִּיעֵצוֹת עִם הַמוֹעֵצָה וּבְלִי אִישׁוּרָה, לֹא הִיָּתָה לָנוּ בְּרִירָה אֲלֵא לְחַזֹּר אֵלֵינוּ וּלְבַקֵּשׁ לְתֵת לָנוּ אֲרֵכָה.

אִם תִּשְׁאַלוּ אוֹתִי הֲאִם בְּרַגַע זֶה מִסְתַּמֵּן פְּתִרוֹן, תְּשׁוּבָתִי מוֹכְרָחָה לְהִיּוֹת: לֹא. . . לְמִשְׁלָה אֵינִי עֲדִיין פְּתִרוֹן בְּחָחוּם הַזֶּה. הַחֲלֹטִיתִי לְהוֹדִיעַ כֹּאן הַיּוֹם, גַּם כְּדִי לְחַיִּיב אֶת עֲצָמִי, שֶׁלִּפְנֵי תוֹם שְׁלוֹשָׁה חֲדָשִׁים אֲבִיא הַצָּעָה לְמִשְׁלָה, וְהַמִּשְׁלָה תִּצְטָרֵךְ לְהַכְרִיעַ בְּרֹב וּמִיעוֹט אִם לְקַבֵּל אֶת הַהַצָּעָה אוֹ לְשַׁנּוֹת אוֹתָהּ. (י' צִבּוֹן: אוֹ לְדַחֹת אֶת הַהַצָּבָעָה). אִם הַהַצָּבָעָה חִידָחָה, לֹא תִהְיֶה מוֹעֵצָה.

דִּיבְרָתִי רַק עַל הַצָּד הַפּוֹרְמִלִּי שֶׁמְחַיִּיב הַתִּיעֵצוֹת בְּמוֹעֵצָה. אֲבָל יִשׁ גַּם צֵד מֵהוֹתִי. בִּנְק יִשְׂרָאֵל מוֹפְקֵד עַל הַמְּגִזֵּר הַמוֹנִיטְרִי שֶׁל הַמִּשְׁקָל וְהוּא מְמַלֵּא תְּפִקִיד נִכְבֵּד בְּבִיצוֹעַ הַתְּכִנִּית הַכְּלָלִית. וְלֹא טוֹב הַדְּבָר אִם לִיד נִגִיד בִּנְק יִשְׂרָאֵל אֵינִי גּוֹף מוֹסַמֵּךְ וּבְעַל יָדַע שִׁיכּוּל לִיעֵץ לוֹ, לְכוּן אוֹתוֹ. הַתִּיעֵצוֹת מְתַקִּימוֹת עִם שֶׁר הָאוֹצֵר, וְזֶה לֹא טוֹב. לְשֶׁר הָאוֹצֵר גִּישָׁה מְשֻׁלוֹ לְעִנִּינִים אֵלֶּה, הוּא רוֹאֵה אֶת הַחֲמוֹנָה מְזוּוִיּוֹת שֶׁבִּנְק יִשְׂרָאֵל לֹא תְּמִיד צָרִיךְ לְהַסְכִּים אֹתָן. כְּרַגַע זֶה נִעֲשֶׂה כֶךְ, וְזֶה לֹא טוֹב. עַד הַיּוֹם אֲנִי חוֹשֵׁב שֶׁלֹּא הִיוּ לָנוּ תְּקִלוֹת מְרַחִיקוֹת לְכֶךְ בְּעִנִּין, אִם כִּי יִשׁ נוֹשֵׂא שְׁחוֹזֵר וְעוֹלָה גַם בּוֹעֵדָה הַזֶּה כְּמוֹ גּוֹבָה הַרִיבִית עַל הָאִשְׂרָאֵלִי, שֶׁזֶה נוֹשֵׂא כְּאוֹב מְאֹד. הַיּוֹם יִשְׁבְּנוּ בִּישִׁיבָה רְבִיעִית בּוֹעֵדַת הַשְּׂרִים לְעִנִּינֵי כְּלָלָה וְדָנוּ בְּנוֹשֵׂא, וְאֲנִי מְקוּוֹה שֶׁהַגְעָנוּ לְסִיכּוּם שִׁיְהִיו לוֹ הַשְּׁלִכּוֹת עַל הַמִּשְׁקָל.

מ' בר-און:

הוֹרֵדָה הַרִיבִית?

שֶׁר הָאוֹצֵר י' מוֹדְעִי:

לֹא רַק הוֹרֵדָה הַרִיבִית אֲלֵא גַם הַגְּדֵלָת נִפְחָ הָאִשְׂרָאֵלִי הַמְּצוּי בְּשׁוֹק. הוֹטֵל עַל נִגִיד הַבִּנְק וְעֲלֵי לְקַבּוֹעַ אֶת הַקְּצָב וְהָעִיתוּי שֶׁל הַמַּהֲלָכִים הָאֵלֶּה כְּדִי שֶׁהֵם יִשְׁתַּלְּבוּ בְּמִסְגֵּרָה הַכְּלָלִית וְלֹא תִהְיֶה הַצָּפָה מוֹנִיטְרִית. אֲנַחְנוּ מְדַבְּרִים עַל שְׁחִירוֹר סְכוּמִים גְּדוּלִים בְּשׁוֹק הַהוֹן בְּסִדֵּר גּוֹדֵל שֶׁל כ-300 מִלִּיוֹן דּוּלָר. הַדְּבָר יִחַיִּיב לְהַגִּישׁ חִיקוֹן לְתַקְצִיב כִּי הַפִּירוּשׁ הוּא שֶׁנִּצְטָרֵךְ לוֹתֵר עַל גִּיוֹם כְּסָפִים בְּשׁוֹק הַהוֹן בְּאוֹתוֹ הַסְּכוּם שֶׁנִּצְטָרֵךְ לְמִצּוֹא לוֹ מְקוֹרוֹת חֲלִיפִיִים.

א' וִינְשֵׁטִיין:

זֶה תּוֹאֵם אֶת מֵה שְׁאוֹמֵר הַנִּגִיד שֶׁהִמִּיתוֹן נִגְמֵר.

ח' רִמּוֹן:

לֹא הַנִּגִיד אוֹמֵר זֹאת אֲלֵא מְחֻלָּקַת הַמַּחְקֵר שֶׁל בִּנְק יִשְׂרָאֵל.

שר האוצר י' מודעי:

מה שמראה הסקר האחרון זה לא שהמיתון נגמר. היו לנו חששות מפני ירידה ביצוא. נעשתה בדיקה של היקף ההזמנות הקיימות היום במפעלים. ההיקף הזה הוא מעודד. עכשיו צריך לדאוג שההזמנות האלה גם יבוצעו. לא מספיק שהמפעל אומר שיש לו הזמנות; הוא צריך גם להוכיח שביצע אותן.

ד' תיכון:

חבר הכנסת ויינשטיין דיבר על ענין אחר, על עליה בצריכה של מוצרים ברי קיימא.

ח' רמון:

רק בענף הבניה נמשך המיתון. בתעשייה וגם במסחר המיתון נגמר.

היו"ר א' י' שפירא:

זה שקר אחד גדול..

שר האוצר י' מודעי:

אם תעשו בדיקה אישית לא במסגרת סקר תראו שעדיין קיים פיגור בביקושים המקומיים במשק. יכול להיות שהפיגור הזה נסגר במידה מסוימת. (היו"ר א' י' שפירא: גם זה לא). כל ענף וגורלו, כל קטע ודרכו. אני מדבר על תגובות במרכולים. אם אתה שואל על היקף המכירות בהשוואה לחודש המקביל בשנה שעברה, התשובה היא שעדיין יש פיגור, אבל זה לא אותו פיגור שהיה למשל בחודש אוקטובר. בחודש אוקטובר היה פיגור גדול מאד עד כדי 15%, חלוי בענף. היום זה נסחם במידה מסוימת. אינני יודע אם צריך לחגוג בשל כך. הביטוי היה: המיתון נגמר. לפי המצב הקיים היום בשוק, הביקושים המקומיים הפרטיים עלו, אבל הם עדיין לא הגיעו לרמה שהיתה בחדשים המקבילים בשנים עברו.

מ' בר-און:

יש לך נתונים על רמת הפיגור היום?

שר האוצר י' מודעי:

הסקר לא נתן נתונים השוואתיים.

אם לחזור לענין המועצה המייעצת, הבקשה שלנו היא להסמיק את הממשלה להאריך את תקופת כהונתה של המועצה הנוכחית בשלושה חדשים. אינני יכול להבטיחכם שבעוד שלושה חדשים תמנה הממשלה מועצה, מה שאני כן יכול להבטיח שלפני תום שלושת החדשים אביא לממשלה הצעה על ההרכב האישי של המועצה.

ח' רמון:

אם ניענה היום לבקשת הממשלה, הרי שהוועדה המייעצת של בנק ישראל לא תתפקד כשנה מתום המועד. הדבר הזה מעלה שאלות רבות לגבי הצורך בוועדה מייעצת. אם המוסד הזה לא תפקד במשך שנה, ובנק ישראל זכה להישגים גדולים, אולי אין צורך בוועדה מייעצת. בנק ישראל במדיניות המוניטרית שלו הגיע להישגים גדולים, ואלמלא ההישגים האלה התכנית הכלכלית היתה נכשלת. מסתבר איפוא שבנק ישראל יכול לתפקד טוב מאד גם ללא ועדה מייעצת.

בפתח דבריו דיבר שר האוצר על ענינים פורמליים. בנאום שלי על התקציב היום בהחלט אפתח בברכה שסוף סוף מביאים לכנסת תקציב בזמן, זהו דבר חשוב מאין כמוהו.

ד' תיכון:

חייבים לציין שחבר הכנסת ארידור בעה כהונתו כשר האוצר הגיש פעם אחת את התקציב בזמן, ופעמיים הוא לא הגיש את התקציב בזמן.

י' ארידור:

מרגע שאוצר החוק נותרה לי פעם אחת להגיש תקציב, והגשתי אותו בזמן.

ח' רמון:

במשך שנתיים לא הוגש תקציב בזמן. מכל מקום מהיום שאני בכנסת זהו התקציב הראשון שהוגש בזמן.

אני חושב שענין המועצה המייעצת מעוגן בחוק, והחוק איננו מאפשר לממשלה לא למנות מועצה מייעצת. אחס לא מיניתם משנים לנגיד הבנק, ועל פי חוות דעת של היועץ המשפטי לממשלה אסור היה לנהוג כך. יש חובה למנות משנים לנגיד הבנק; זו לא רשות של הממשלה שברצותה ממנה וברצותה איננה ממנה, אלא החוק מחייב אותה לכך. והיא פועלת למעלה משנה בניגוד לחוק, גם בענין המועצה המייעצת וגם בענין המשנים לנגיד. אני חושב שיש כאן פגם לא רק פורמלי.

אבל גם אני אדבר בכנות. כיוון שהענין נסחב עד היום, והמועד מבחינתי איננו בתום שלושה חודשים; וכיוון שוועדת החקירה לענין מניות הבנקים עומדת בפני סיום עבודתה, אני מציע שנחשב בכך בבואנו לתח ארכה לממשלה למינוי ועדה מייעצת. להערכתי תוך חודש או חודש וחצי הוועדה לענין מניות הבנקים תגיש את הדו"ח שלה. אני מניח שהוועדה תסיק גם מסקנות אישיות, אם כי אינני יודע איזה מסקנות, אבל אני בטוח שתהינה מסקנות אופרטיביות לגבי דרך עבודתו של הבנק, מה צריך לעשות בנושא של הבנק. לכן אני מציע שנאפשר הארכה של המועד לא עד 31 במרס. אני מעריך שהדו"ח של הוועדה יתפרסם לקראת סוף חודש פברואר. אם לפי הדו"ח הזה יהיה צורך להסיק מסקנות אישיות לגבי אישים בבנק ישראל, יוסקו המסקנות לאלתר. בענינים של דיני נפשות, לא דיני ממונות, כאשר הוסקו מסקנות על ידי הוועדה לענין סברה ושחילה, או על ידי הוועדה למלחמת יום הכיפורים, יושמו המסקנות האישיות האלה תוך שלושה-ארבעה ימים. אני מעריך שכך יקרה גם הפעם. ואז יתכן שנצטרך למנות אנשים לתפקידים שונים בבנק ישראל.

אני מבקש לכן שההארכה תהיה עד 28 בפברואר, כלומר לחדשיים, כי אתם מבקשים הארכה מ-1 בינואר, ואם אתבדה בענין פרסום המסקנות של ועדת החקירה, לא תהיה בעיה להאריך שוב את תקופת כהונתה של המועצה המייעצת עד לסיום עבודתה של ועדת החקירה ופרסום מסקנותיה. אני רוצה שתוקפה של ההסמכה שניתנת לממשלה יפוג בד בבד עם פרסום המסקנות של ועדת החקירה.

א' ורדיגר:

אני מברך את שר האוצר גם ליום הולדתו וגם להגשת התקציב.

לענין הוועדה המייעצת, אני חושב שהמצב הקיים הוא אנומלי. אינני מאמין שיש עוד מדינה בעולם הפותרת בעיות בצורה כזו. לדעתי מופב היה שהוועדה המייעצת הנוכחית תמשיך בעבודתה עוד כמה חדשים, עם היושב-ראש שלה, על אף ההערות של חברי כנסת וגופים שונים לגבי מעמדו של היושב-ראש, מאשר להפוך את הממשלה לוועדה מייעצת ואת ראש הממשלה ליושב-ראש הוועדה הזו.

י' ארידור:

זה לא מה שמוצע.

א' ורדיגר:

כך היה עד עכשיו.

ח' רמון:

רק לגבי נושאים שהחוק מחייב התייעצות על פי החוק.

י' ארידור:

לא הוטל על הממשלה להיות ועדה מיעצת. רק לענין מסוים, ולענין זה בלבד, הבנק יחייץ עם הממשלה. לענין זה הממשלה ממלאת פונקציה של הוועדה המיעצת, אבל היא איננה הוועדה המיעצת.

א' ורדיגר:

אם ועדת הכספים לא אישרה, בוודאי שזה לא כך.

י' ארידור:

זה גם לא הוצע לוועדת הכספים.

א' ורדיגר:

נוצר כאן מצב מוזר. אמנם יש כנראה משא ומתן בין המפלגות הגדולות לגבי ההרכב. והוקמו ועדות במערך ובליכוד כדי לבחון מי יהיו המועמדים. אבל בכל זאת יש ממשלה, יש בנק ישראל ויש כנסת. אי אפשר למשוך את הענין בצורה כזו כמעט שנה שלמה. לאחר שהוגשה בקשה מטעם השר, הוועדה צריכה להתייחס לך בחיוב ולאשר את ההארכה הזו עד 31 במרס. השר הודיע שאפילו אם לא תהיה הסכמה לפני תום המועד הזה הוא יביא הצעה לממשלה והיא תצביע על ההרכב. אנחנו עומדים בפני מצב של איך ברירה. אבל לפי דעתי לא היינו צריכים להגיע למצב זה. אפשר היה להאריך את כהונתה של המועצה המיעצת, ובנוא הזמן לבחור במועצה מיעצת וביושב-ראש שלה.

י' צבן:

אני מצטרף לברכות לשר האוצר ליום הולדתו. אני גם מברך את השר על הגשת התקציב בזמן. אני מסכים שזה לא ענין פורמלי אלא יש לו גם היבטים מהותיים. ואשר לתירוצים של האופוזיציה, לא נסחתמו המעיינות, תמיד נמצא תירוצים אחרים.

לענין הוועדה המיעצת, אינני מסכים לדבריו של חבר הכנסת ורדיגר. אני חושב שחבר הכנסת בר-און עשה מעשה נכון, ועשה אותו בצורה הראויה, כאשר העמיד אותו בפני הבעיה שאנחנו ניצבים בפניה.

אינני רוצה לחזור על דברים שאמר חבר הכנסת רמון וגם לא על דבריו של חבר הכנסת ורדיגר. אינני מעלה על הדעת שאילו היתה לנו כנסת רגילה בתקופה שבה השלטון היה בידי הליכוד או בידי המערך, שהאופוזיציה לא היתה מרעידה את קירות הבית בנושא כזה, כי זה דבר שהוא בלתי מתקבל על הדעת. ורק במסגרת החבורה המשונה הזו אתם מצליחים לכסות על דברים שאינם מתקבלים על הדעת. אתם תובעים מגורמים שונים במשק לעשות ויתורים הרבה יותר קשים למען הגשמת התכנית הכלכלית ויעדיה, אבל כאשר אתם נתקלים בקושי פוליטי - ואני מניח את הקושי הפוליטי של שני הצדדים - אתם נסוגים.

אני אינני חושב, חבר הכנסת חיים רמון, שאנחנו צריכים להחנבא מה יהיו מסקנות הוועדה. ואינני רוצה להתייחס להיבטים האישיים, וזה גם לא נוגע לוועדה המיעצת. (ד' תיכון: הם כן נוגעים..) אני מניח שבחורים ועדה מיעצת חדשה.

שר האוצר י' מודעי:

נניח שאחת המסקנות של הוועדה תהיה שהבנקים אינם צריכים להיות שותפים בוועדה המיעצת.

ח' רמון:

לא הייתי דוחה את מינוי הוועדה המייעצת בשנה כדי לחכות למסקנות הוועדה, אבל גלל סמיכות הפרשיות אני מציע את הצעתי.

י' צבן:

אם כך, אני מתפלא על הצעתך. אז ההצעה של הממשלה היא טובה. האם יו"ר הוועדה השופט בייסקי נתן איזה רמז מתי תגיש הוועדה את מסקנותיה? וגם אחרי שהוועדה חסיק את מסקנותיה, מה הבטחון שהמסקנות הרלוונטיות לעניננו באמת חבוצענה באופן מיידית? אולי יש דברים שהוועדה חציע לשיקול דעת נוסף ולבחינה על ידי גורמים שונים?

אני מציע לכך שהוועדה לא תסתפק בהודעה של שר האוצר אלא תקבל החלטה ברוח זו, שזוהי הפעם האחרונה שהוועדה מאשרת הארכה עד 1 באפריל. מעבר לזה הוועדה לא תאשר כל הארכה נוספת.

היו"ר א' י' שפירא:

לאחר שהחברים שנרשמו ויתרו על רשות הדיבור, אני מביא את הצעת הממשלה להצבעה.

י' צבן:

אני מבקש להוסיף לכך שהוועדה מודיעה לממשלה שזוהי הארכה אחרונה.

א' קרשנר:

זוהי המלצה אבל לא הוראה בגוף החוק.

היו"ר א' י' שפירא:

אני מביא להצבעה את הצעת הממשלה לתיקון סעיף 33 לחוק הסדרים לשעת חירום במשק המדינה, שתקופת כהונתה של המועצה המייעצת חוארך עד 1 באפריל 1986, מול ההצעה של חבר הכנסת רמון שהארכה תהיה עד 1 במרס 1986.

ה צ ב ע ה

בעד הצעת הממשלה על הארכת תקופת כהונתה של המועצה המייעצת עד 1 באפריל 1986 - 10

בעד הארכת התקופה עד 1 במרס 1986 - 2

תיקון סעיף 33 לחוק הסדרים לשעת חירום במשק המדינה, כהצעת הממשלה, נחקבל

ח' רמון:

אני מבקש לרשום הסתייגות.

י' צבן:

אני מבקש שהוועדה תחליט להודיע לממשלה שאין בכוונתה לאשר דחיה נוספת. אני מבקש להצביע על הצעתי.

היו"ר א' י' שפירא:

אם אתה עומד על הצעתך, אעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה של חבר הכנסת צבן - 3
נגד - 9

ההצעה לא נחקבלה

מ' בר-און:

אני נגד הסעיף וההתנגדות שלי היא מוחלטת.

א' ויינשטיין:

אני מבקש להסתייג מהשם של הסעיף.

היו"ר א' י' שפירא:

שר האוצר מתנצל שבגלל מחלתו הוא איננו יכול לשבת עמנו זמן נוסף, אבל הממונה על התקציבים יציג בפנינו את הנקודות העיקריות בתקציב. הדיון על התקציב ייפתח לאחר שהכנסת תצביע עליו בקריאה ראשונה ותעביר אותו לוועדת הכספים.

מ' בר-און:

אני מבקש אם ניתן לעסוק בעניני המקרו - קיצוצים, הזרמות וכדומה.

א' פוגל:

אפתח בדברי רקע כלליים, וכל השומע יוכל לייחס את הדברים למסגרת הכוללת שהנחתה את כל מה שמופיע בתקציב. אציין את השינויים המרכזיים בצורה כללית ואולי אוסיף מספר הסברים טכניים, כי אין ספק שיש קושי להבין את השינויים במספרים משנה לשנה בגלל מציאות מסוימת שאנחנו חיים בה.

אנחנו באגף התקציבים מוכנים לעמוד לרשותכם ולהשיב לכל שאלה לא רק במסגרת דיוני הוועדה אלא בכל עת כדי לסייע לכל חבר ועדה לגבש את דעתו בנושאים השונים הקשורים לתקציב.

אני מקווה כי בדיון הפורמלי הראשון על התקציב, אם יוקצב לנו זמן לכך, נציג בפניכם בצורה מסודרת וכוללת את התקציב על היבטיו השונים.

התקציב היום הוא למעשה הציר שסביבו מסתובבים המשק והתכנית הכלכלית, אבל הוא גם המסובב אותם. יש לו היום לדעתי חשיבות קריטית אולי יותר מאשר בעבר. הוא תמיד היה הנושא המרכזי, וכך צריך גם לבהון אותו.

ב-1. ביולי הפעלנו חכנית כלכלית שבאה למנוע משבר חמור במאזן החשלומים ומסלול מחודש של האצת האינפלציה. אלה הן שתי מטרות שבדרך כלל סותרות האחת את השניה וקשה מאד לטפל בהן יחד. כיוון שכך צריך היה לנקוט אמצעים יחסית חריפים במספר תחומים. הצעד הראשון היה של בלימה, של עצירה; הקטנת עודף הביקוש הממשלתי לסדר גודל שאולי ניסו להגיע אליו בעבר אבל אף פעם לא הצליחו. כנראה שרק כאשר החרב מונחת על הצוואר אפשר להגיע לכך, וכך אמנם קרה. השלב השני - מערכת מחירים נכונה יותר. אני מתייחס במיוחד לנושא הסובסידיות, ואולי הדבר המרכזי הוא שינוי השער של מטבע חוץ כדי לא לאפשר לעליית המחירים הנובעת מהתיקון הזה להתגלגל על השכר. אז גם נוצר יחס אחר בין שער החליפין לבין השכר.

השלב הבא היה מדיניות של ריבית שהולכת ויורדת בהדרגה. הריבית הגבוהה היתה הכרחית כדי לסגור את המעגל הכללי של המטרות הסותרות. יכול להיות שאילו יכולנו להעביר בזמנו קיצוץ תקציבי גדול יותר מכפי שנעשה, ניתן היה לקחת סיכון ולהוריד את הריבית בקצב יותר מהיר מכפי שזה נעשה בפועל.

הדבר האחרון הוא מאד קריטי להבנת התקציב, וזו בחירה של מנגנון ייצוב מסוים, מנגנון שקושר למעשה את שער החליפין עם עלות העבודה.

משנוצר הנתק בין ההשפעה של הודש יולי לבין השכר ניתן היה לאמץ זאת לאורך כל הדרך. אחד הדברים המעניינים שקרו שהמנגנון הזה אכן יצר את הייצוב. לא נוצר ייצוב בצורה מלאכותית. שער החליפין לא הוקפא בצורה מלאכותית. שער החליפין הוא מותאם לעלות העבודה.

מה אפשר לנו לשלם את תוספות השכר האחרונות? הדבר התאפשר כיוון שהיה פיחות. בגלל ההתחזקות של המטבעות האירופיים היה פיחות של סל המטבעות. (י' צבן: הדבר התאפשר לא בגלל הרזרבה שלקחתם?) התכנון המקורי, בהנחה שהיחס בין המטבעות האירופיים לבין הדולר יישאר כפי שהיה, היה לשלם את ה-14% פלוס התוספת החד פעמית ששולמה באוגוסט, ואולי רזרבה של אחוז אחד או שני אחוזים. אם המטבעות האירופיים לא היו מתחזקים, היה נוצר לחץ אמיתי על שער החליפין כלפי הדולר.

אנחנו מצויים כעת בעיצומו של הייצוב הזה, ומנגנון הייצוב הזה ילווה אותנו בצורה מאד הדוקה בדיונים על סעיפי תקציב ספציפיים ועל התקציב בכללו. ומדוע? כי אנחנו עומדים בפני תוספות שכר אם לפי הסכם תוספת יוקר ואם לפי הסכם חדש. אם לא תהיה לנו תשובה לבעיה שהשכר לא יוכל לעלות בלי שעלות העבודה תתייקר, נצטרך לחזור לפיחות. אם השכר יעלה ועמו תתייקר עלות העבודה, פירוש הדבר פיחות בשער החליפין ואינפלציה של 5%-6%-7% 8% לחודש, ואז רק מיתון חריף יכול לבלום את האינפלציה ולהחזירה לשיעורים הנמוכים, או שנחזור למסלול שהלכנו בו בתחילת הדרך. (מ' בר-און: מהו האמצעי הזה?) יש ויהיו לנו מספיק מקורות בתקציב שנוכל לתת הקלות במס בין לעובד ובין למעביד כדי שתוספות השכר לא ייקרו את עלות העבודה.

העניין השני פחות תלוי בממשלה, אבל גם תלוי בה, וזהו נושא הפריזון. פריזון מאפשר לשלם תוספת שכר ללא צורך בעליית שער החליפין. (ד' תיכונן: פריזון זה חל"ג?) זה לא בדיוק חל"ג. פריזון זה כל מה שהוץ והעבודה אינם מסבירים..

אחת המטרות של ההפחתה בתקציב זוהי הפחתה שלא נועדה למיתון נוסף; זוהי הפחתה שנועדה בין השאר ליצור מקור כדי לענות על בעיית הייצוב כדי להקטין את נטל המס, ובכך טמון פוטנציאל גדול גם לדברים אחרים, לא רק לייצור אלא גם לתנאים לצמיחה.

אם אנחנו רוצים להמשיך ולהוריד את הריבית - ואנחנו רוצים בזה - אנחנו חייבים לדאוג לכך שהתקציב יזרים פחות ככל האפשר ולא יתרום לעודפי ביקוש במשק. אם אנחנו רוצים להמשיך ולהוריד את הריבית, אנחנו חייבים לדאוג לכך שהסקטור הציבורי לא יהיה גורם להזרמה, בכל אופן לא להזרמה גדולה ומשמעותית. כי אם הסקטור הציבורי יקטין את ההזרמה ויקפיד על כך, אפשר יהיה להוריד את הריבית גם במחיר של הגדלת האשראי במשק. אבל אם הסקטור הציבורי יזרים והאשראי יגדל, ניקלע למצב קשה מאד. על כן ביצוע התקציב וההכרח להפחיתו נובעים בין השאר מהרצון שלנו לעשות צעד נוסף להורדת הריבית מלי לקחת סיכונים.

בענין מאזן התשלומים, אנחנו מסודרים לשנה הקרובה. יש לנו מענק חד פעמי מארצות הברית. השאלה אם אנחנו יוצרים דפוסי התנהגות כאילו המענק החד פעמי הוא לנצח? השנה קיבלנו 750 מיליון דולר על חשבון התקציב הקודם של האמריקנים ועוד 750 מיליון דולר על חשבון התקציב הנוכחי. אנחנו צריכים להשתמש בכספי הסיוע החד פעמי להצלת היחרות שלנו שירדו לרמה נמוכה או כדי להקטין חובות לזמן קצר. איננו יכולים לבנות על הסיוע הזה כמקור שעומד לרשות המשק לאורך זמן.

א' שלום:

מדוע לא להפנות את הכספים האלה לצמיחה?

ח' קופמן:

כי זוהי הזרמה ציבורית.

א' פוגל:

מאזן החשלומים בשנה הבאה צריך להיות בנוי על המצב הזה. עודף הביקוש של הממשלה משפיע מאד על מאזן החשלומים. על כן עודף הביקוש הזה הוא פונקציה של היעדים שלנו במאזן החשלומים. מכאן נגזר שעודף הביקוש שאנחנו מציגים הוא קרוב לאפס בהגדרה אחת, ואם נקח בחשבון מקורות שמערכת הבטחון משתמשת בהם שאינם תקציביים טהורים, המרות מיצוא בטחוני, הרי שעודף הביקוש הוא בערך 250 מיליון.
(מ' בר-און: עם ההמרות?) עם ההמרות. בלי המרות זה מתקרב לאפס. הנתונים האלה מופיעים בעמוד 28 בחוברת. ההזרמה עם ההמרות היא בערך 600 מיליון שקלים חדשים, ובלי המרות - כ-400 מיליון. עודף הביקוש עם ההמרות 250 מיליון שקלים חדשים בערך, ובלי המרות - 19 מיליון.

מ' בר-און:

האם הממדים האלה משביעים את רצונך?

א' פוגל:

הממדים האלה יחסית משביעים את רצוננו. היינו רוצים להיות במצב יותר טוב מבחינת ההזרמה. אבל גם בזה יש ירידה גדולה לעומת השנה, שהיא מהווה ירידה גדולה לעומת שנה קודמת, והיא מאפשרת לנו לעמוד במרבית היעדים שהצגתי אותם קודם.

בהנחה שסכום מסוים הולך לוייתורי מס וסכום אחר עונה בין השאר ליצירת תנאים לצמיחה, סכום לא מספיק אבל קיים, וכיוון שהכל מולאם ואין מקורות לזמן בינוני וארוך למשק, אנחנו משחררים 150 מיליון דולר, שזה עדיין סכום נמוך אבל הוא סכום משמעותי, למטרת זמינות למשקיעים בתעשייה, חקלאות ותיירות, זמינות לזמן בינוני וארוך. גם לכך צריך היה למצוא מקור מימון, כי חייבים לעשות זאת בלי להגדיל את ההזרמה. גם זה היה שיקול בבחירת גודל ההפחחה.

מ' בר-און:

הרזרבה למיסוי היא 100 מיליון.

א' פוגל:

הרזרבה להקלות במס היא 130 מיליון בתוספת כל פטור ממסים סקטוריאלי או אחר שנצליח לבטל אותו בחקיקה. זהו מקור נוסף להפחחה.

י' ארידור:

איך הרזרבה הזו מתבטאת במונחים של שכר ריאלי?

ס' אלחנני:

היכן רשומה הרזרבה הזו?

א' פוגל:

היא איננה רשומה. היא מתבטאת באומדן הכנסות המדינה. 150 מיליון דולר, לפי חישובים שלנו, יכולים להעלות את השכר נטו ב-4%, או יכולים לתת תשובה להתייקרות של עלות העבודה למעביד בגלל התייקרות השכר ב-4% בערך.

ח' קופמן:

אם יפחיתו ב-150 מיליון דולר את הכנסות המדינה, השכר נטו יעלה ב-4%?

א' פוגל:

זה לא כך.

אני רוצה להגיד משהו מאד מהותי לגבי ההמשך, גם כפועל יוצא של מנגנון הייצוב. יש לנו מודל של עלויות באגף התקציבים. הוא לוקח בחשבון את כל מרכיבי העלויות במשק, מניח הנחות ונותן תוצאות. המודל הזה הוכיח את עצמו יפה מאד מהבחינה הזו. יש לו מגבלות, כי אם יש שינוי חריף בביקושים, הוא איננו נותן את התשובה. אם שאר התנאים קבועים והשינויים הם רק בעלויות, יש תוצאות טובות.

י' ארידור:

זה אומר שהביקושים אינם משפיעים.

א' פוגל:

חס וחלילה. צריך לזכור שהביקושים תמיד משפיעים.

י' ארידור:

אמרת שמודל העלויות נותן תוצאות טובות.

מ' בר-און: בהנחה שהביקושים אינם משתנים.

י' ארידור:

מה שמפתיע שהמודל פועל; לכאורה הוא לא היה צריך לפעול.

א' פוגל:

מהבחינה שאתה מדבר עליה המודל איננו פועל. מודל זה, ברגע שיש תוספת יוקר של 80% מהמדד ושער החליפין מותאם לתוספת היוקר, אם אתה מבקש ממנו תחזית לשנה או שנה וחצי קדימה, תמיד האינפלציה שהיא אולי גבוהה יורדת אוטומטית, ולא חשוב מה קורה במשק, כי אותם 80% מהמדד מגלגלים זאת כלפי מטה.

אם נניח שהכל קבוע ומכניסים רק שינוי אחד - מגדילים את השכר ב-5%. כוח הקניה של אותו שכיר גדל ריאלית ב-0.8%. אני נותן תוספת שכר ברוטו של 5%. נעזוב לרגע את מדרגות המס, בנטו האחוז אולי יותר גבוה. על כך יש תוספת יוקר. כוח הקניה של עובד ששכרו ברוטו עלה ב-5% יעלה ב-0.8%. היינו עדים לתוספות שכר נומינליות של מאות אחוזים, ובכמה גדל כוח הקניה של העובד? כמעט באפס. אם נעלה את השכר ב-10%, כוח הקניה יעלה ב-1.3%. ככל שאתה מעלה יותר את השכר נומינלית, כוח הקניה אמנם עולה, אבל בשיעורים הולכים ופוחתים.

ד' תיכון:

זהו גם המודל של מס הכנסה בבואו לערוך לך שומה?

א' פוגל:

כאשר אנחנו אומרים ש-130 מיליון דולר שמורים לתוספות שכר נטו, אם נצליח להשתמש בסכום הזה כתוספת נטו שאיננה מייקרת את עלות העבודה, לא נצטרך לעשות פיחות. אז האינפלציה תוכל להיות נמוכה, וכך ללא עליית שכר ברוטו גבוהה נוכל להגיע לכך שכוח הקניה של השכיר יעלה הרבה יותר. אם לא נשמור על מנגנון הייצוב הזה, אם נפגר בשער החליפין, תהיה הרעה במאזן התשלומים, יתעוררו ציפיות לפיחות, ואז לא משנה איזו ממשלה תהיה, בסופו של דבר ייכפה עליה לעשות את הקפיצה הגדולה, עם כל ההשלכות שהיו לה בעבר.

י' צבז:

איזה תוספת נותנים אותם 150 מיליון דולר בנטו?

א' פוגל: 150 מיליון יכולים לתת 4%.

י' צבן:

ומהי ההשלכה לגבי הברוטו?

א' פוגל:

נאמר שהשכר ברוטו עלה ב-4%. את אותם 4% נאמר למעסיקים לא לשלם לביטוח הלאומי. אז עלות העבודה לא העלה. לא נצטרך לעשות פיחות, ואותם 4% שקיבל העובד הם שלו; כוח הקניה ילו יעלה כמעט במלוא ה-4%. (מ' שטרית: מדוע לא עושים זאת?) אנחנו מתקרבים לפרשת דרכים בנושא זה. עד היום לא היינו זקוקים לכך.

שמירת מקורות עבור הנושא הזה, בלי להגדיל את ההזרמה ואת עודף הביקוש, זהו דבר מאד מרכזי בתקציב.

מ' בר-און:

במספרים זה מתבטא בהקטנת ההכנסות ממס הכנסה?

א' פוגל:

אלמלא כך ההכנסות משכירים היו יותר גבוהות ממה שמופיע לפניכם.

י' צבן:

נקודה זו מופיעה בסעיף של עלויות מס? (א' פוגל: לא).

ס' אלחנני:

זה חל באופן כללי על כל המשק, וזה לא יכול להופיע בפטורים.

א' פוגל:

ההפחתות שלנו בתקציב לא נועדו לעשות עוד מיחון או להביא לשפל נוסף; כל ההפחתות האלה בתקציב מוחזרות להשגת מטרות הייצוב - להקטנת נטל המס, לשחרור מקורות לשוק ההון, וגם למימון תוספות אוטומטיות שיש בכל תקציב וגם בתקציב הזה, אם זה בביטוח לאומי או בבריאות, או בשכר מורים לפי דו"ח עציוני שאנו מחוייבים בו.

י' צבן:

מדוע צפוי בכל זאת גידול של אחוז אחד באבטלה?

היו"ר א' י' שפירא:

אני מודיע לפרוטוקול בכל האחריות שהאבטלה תהיה הרבה יותר גדולה מכפי שחוזים כאן.

א' פוגל:

תשמעו סקירה על נושא כוח אדם בתקציב השנה הבאה. על הסקטור הציבורי נגזרת הפחתה נוספת.

היו"ר א' י' שפירא:

22 אלף עובדים במשר שנתיים.

א' פוגל:

המספר במשך שנתיים הוא 14 אלף, לא כולל חברות ממשלתיות ומערכת הבטחון. אם תוסיף בטחון לא תגיע ל-22 אלף, אבל המספר יעלה על 14 אלף. מרבית ההפחתות הן מאחורינו. חלק גדול מהן איננו פיטורים אלא ביטול תקנים פנויים וכדומה. אבל דומני כי בסקטור הציבורי בשנה הבאה המספר יגיע ל-4000-5000; לגבי מורים תלוי אם ההפחתה תהיה בשכר או בשעות הוראה.

בין השינויים המרכזיים בתקציב גם נושא הסובסידיות. בסובסידיות החלק העיקרי הוא מאחורינו אנחנו מדברים על הפחתה נוספת של 115 מיליון דולר. כמובן יעברנו הפחתות גדולות מאלה בעבר. בהפחתת הסובסידיות יש לנו אפשרות של גמישות מבחינת העיתוי והפיזור. אין כאן סדר גודל גדול,

זה לא דחוף מהיום למחר. מרבית ההפרדה היא בסובסידיות לתחבורה הציבורית. גם השנה יש לנו בעיה איך לסיים את הכנה התקציבית, ונביא זאת לפניכם עוד השנה.

ד' חיכון:

יש על כך הסכמה של ההסתדרות?

י' צבן:

אתם מציעים זאת למרות כל המחקרים שמראים שזה גורם למעלה מכל ספק ליתר שוויוניות במשק?

א' פוגל:

עדיין הסובסידיה לתחבורה תישאר בסדר גודל של 40% מכלל הסובסידיות.

הפחתה שניה היא בתמריצי יצוא, הפחתה שאיננה פוגעת ברווחיות היצוא.

מ' בר-און:

מה הסיבה שעשיתם זאת?

היו"ר א' י' שפירא:

שר האוצר אמר: אל תבנו על תמריצים. יגדלו ההוצאות לשכר, יהיו פחותים. אני מודיע לכם שבדולרים אין שום שחיקת שכר.

א' פוגל:

בחכנית הכלכלית ב-1 ביולי הופחתו תמריצי היצוא ב-250-300 מיליון דולר על ידי הצמדה של האשראי השקלי למימון היצוא לדולר. גם התמריץ האחר - ביטוח השער ליצוא - יכול היה לרדת.

אחרי כן - תב.

א' פוגל

(לפני כן רשמה אד - מכאן רשמה תב)

רמת הרווחיות הממוצעת של הייצוא היתה גבוהה מכפי שהיתה במשך מספר שנים, בגלל היחס שבין סל המטבעות באירופה לבין השכר (ויש ירידת שכר בהשוואה לסל המטבעות האירופאיות, בעוד שבהשוואה לדולר ירידת השכר השקלי היא יחסית קטנה). מכל זה נובע שיש שיפור ברווחיות הייצוא, אך שיפור זה מותנה בהחלט במנגנון הייצור בעתיד.

היו"ר א' שפירא:

אני רוצה להביא דוגמה: אדם שמכר סחורה בשוק המקומי במחיר הצמוד לדולר, אם קבע את שער הדולר אחת לשבועיים - גם אז מחיריו נשחקו. חברה כזו עומדת היום במצב של פשיטת-רגל, כי המחיר הוקפא, לא קיימת עוד שחיקת שכר לעומת הדולר בעוד שמחיריו הוקפאו. לכן הוא במצב של שח-מט.

א' פוגל:

זו האמת. אני מכיר חברות רבות במשק ששיטת קביעת המחירים שלהם היתה: הדולר או המדיד - כאשר תמיד מה שקבע הוא הגבוה מבין השניים. נכון שהקפאת המחירים האדמיניסטרטיבית, שהיתה יכולה להיות יעילה לתקופה מוגבלת, גורמת לבעיה אקוטית לטווח ארוך. על כן אין ברירה, ולא נוכל לסמוך עוד בעתיד על מנגנונים אדמיניסטרטיביים. כל זה מעלה שוב את חשיבות הדאגה בתקציב לכך שלא תהיה תרומה ליצירת עודפי ביקוש במשק.

אני זוכר דבר אחד שלמדתי בכלכלה: לחשוב תמיד במושגי אלטרנטיבות. אם נמשיך במצב של הקפאה, האם אז האינפלציה תישאר נמוכה? יכול להיות שאם לא יהיה שחרור מודרג, נעלה אחר-כך בקפיצה גבוהה יותר.

ד' תיכון:

אמרת כי האינפלציה אינה כבושה גם עכשיו.

א' פוגל:

אין כאן עיסקת חבילה כמו שהיתה בעבר, והתקציב גם אינו משלם עבור המחירים הנמוכים; אך ישנם מקרים קשים בתהליך האדמיניסטרטיבי שחלקם מתוקנים כבר עתה (העלאת מחירי הקפה ומחירים אחרים) ---

י' ארידור:

בנושא זה יש חלוקי השקפות. קיימת השקפה של שר האוצר, האומרת שהאינפלציה לא כבושה, וישנה השקפה של הנגיד האומרת כי האינפלציה כבושה. כך אומר הנגיד בדו"ח האחרון. על-פי שר האוצר, מאחר והאינפלציה אינה כבושה, אין טעם בפיקוח, ואילו על-פי הנגיד האינפלציה כבושה, ואז אין צורך לוגי בפיקוח. כתוצאה מהנגוד בהשקפותיהם, שניהם הסכימו להמשיך בפיקוח.

ד' תיכון:

נניח שנסיר היום את הפיקוח, מה יקרה אז?

א' פוגל:

איש אינו ממליץ היום על הסרה טוטלית של הפיקוח. היפוטטית, אם נסיר את הפיקוח, תהיה העלאת מחירים כללית, כאשר גובה העלאה מותנה בתנאי המשק ביום הסרת הפיקוח.

ד' תיכון:

נניח שזה קורה היום, מה יהיה גובה ההעלאה?

א' פוגל:

איני יודע. אם נמשיך בפיקוח טוטלי לאורך זמן, נרוויח אמנם עוד חודשיים-שלושה של אנפלציה נמוכה יותר, אך בחודש הרביעי נשלם באנפלציה גדולה יותר.

מ' בר-און:

האם הדינמיקה הזו מושפעת אך ורק מהעלאות השכר? מה לוחץ כלפי מעלה?

א' פוגל:

מה שלוחץ כלפי מעלה הוא השכר, האנפלציה הכללית של 1-2% לחודש וההכרח לשמור על מנגנון הייצוא, הקושר את שער החליפין ועלות העבודה. אתה לא יכול להקפיא לנצח את שער החליפין, כאשר השכר עולה. ברגע מסוים, אם אינך מעלה את השער, אתה מעלה את הציפיות ואת הקפיצה הגדולה.

א' ויינשטיין:

איך אתם חושבים לשחרר את הפיקוח על השכר?

א' פוגל:

אני מניח כי ההסכמים באפריל הם שיקבעו את התנאים במשק.

א' ויינשטיין:

ב-1 באפריל ישחררו את השכר מפיקוח וצריך יהיה להגיע להסכמים. מה יקרה אז?

א' פוגל:

אין לי תשובה על-כך.

א' ויינשטיין:

ביססת את הנתונים שלך על-כך שהשכר הוא מרכיב רציני במערכת. איך זה ייתכן שלקראת אפריל איננו יודעים מה עתיד לקרות?

א' פוגל:

איני יודע אם יש בעיה של תשלום תוספות שכר במפעלי תעשייה, לאחר חודש אוקטובר. הבעיה היא רק במקומות צבוריים, ושם יש צורך בהסכם עבודה.

היו"ר א' שפירא:

מי שמוכר למערכת הבטחון צמוד לדולר. המחירים שלו מוקפאים ואין הוא יכול להעלותם. בו-זמנית לא רק ששכר העובדים אינו נשחק אלא אף עולה.

א' פוגל:

יש כאן בעיה.

היו"ר א' שפירא:

אני רוצה להודיע לוועדה כי המיתון התחיל למעשה רק עכשיו. כל מה שהיה עד כה הוא צחוק.

ד' תיכון:

אמרת זאת לפני חודשיים.

היו"ר א' שפירא:

אני אומר זאת כל הזמן. ספיר היה אומר לי: לא מספיק להבין את הכלכלה, צריך גם חוש חמישי. אני רוצה שתדעו: יש הבדל בין חברות שהיו חולות עוד לפני ה-1 ביולי. לאחר ה-1 ביולי התברר כי מחלתן רצינית ביותר, אך הן לא התחילו להיות חולות רק אז.

במדינת ישראל משקיעים רק את ההון הקטן. מי שיש לו הון גדול, מעדיף להשקיעו בארה"ב. הוא חושש להשקיע במקום בו קיימת אנפלציה של 800% לשנה ומלחמות. מה-1 ביולי עד 1 בנובמבר נשחק הונן של חברות, והיום הן במצב של ירידה מההון ההתחלתי שלהן. הן שילמו ריבית של 15=20% ראלית במשך שלושה חודשים, כלומר 60% מהונן אבד. הממשלה יכולה להחליט להפסיק כספים. היא יכולה לעצור את האנפלציה ולקחת את ההון מכולם. לשם-מה צריך להטיל מס על ההון, כאשר ההון ממילא הולך לאיבוד? הבנקים לוקחים היום את הון הצבור.

א' פוגל:

למי מעבירים הבנקים את הכסף?

ד' תיכון:

לכסוי הפסדיהם.

היו"ר א' שפירא:

אני לא מדבר עתה על סולל-בונה וקופ"ח, אפילו חברה כמו זו של חיים שיף שבנה 8 בתי-מלון. אותו יהודי הרוויח באופן שוטף, אך בגלל הריבית מה-1.7 לא רק שאינו מרוויח עוד, אלא הוא אף מפסיד.

ד' תיכון:

מה-1.7 לא היה צריך למשוך עוד כסף מהבנקים, אלא להביא הון מהבית.

היו"ר א' שפירא:

קבלנים מצויינים עומדים לפשוט את הרגל.

שאלתי את שלמה להט, מדוע אתה עומד להקים מפלגה חדשה, והוא השיב לי: אין היום דבר במדינה, המושך יהודי לבוא לכאן. יהודים בורחים מוינה לארה"ב, גם מדרום-אפריקה לא באים ארצה. הנוער שלנו עוזב את הארץ. קרה משהו במדינה. גם דירות להשכרה אין בונים, וזוגות צעירים אינם יכולים להגיע לדירה אם אין להם הורים שיכולים לעזור להם. הוא רוצה ליצור דבר אטרקטיבי.

א' פוגל:

אני רוצה לעבור על נושאים נוספים להפחתה: בתחום החנוך, לאחר שיש תוספת לבסיס בעיקר בגלל תוספת עציוני לשכר, שנדחתה מספטמבר לתחילת שנת הלמודים הבאה. מהשנה הבאה נפחית כ-47 מליון דולר (במחירי הרבעון הראשון של שנת 1985), כאשר עיקר ההפחתה היא באגרה שתיגבה מהלומדים, לא מכלל האוכלוסיה, כאשר ייקבעו

קריטריונים לפטור על-פי מצוקה או אזורים. עד כה היו אומרים כי יש להטיל מס כללי על האוכלוסייה, אך מעתה זה יוטל רק על משפחות. האפשרות האחרת היא הפחתת שעות הוראה, הפחתת מספר המורים או החלפת שעות שהייה בשעות הוראה.

ע' סולודר:

היות ואגרת חנוך היא כללית, למעט כאלה שלא יכולים לשלם אותה, מהו השיקול שלכם להטיל זאת רק על משפחות?

א' פוגל:

אני מציע שנשאיר את הנושא הזה לדיון בתקציב החנוך.
בתחום הבריאות מדובר על סכום נמוך יחסית - 23 מליון דולר.

היו"ר א' שפירא:

גם לנושא זה נתייחס בעת הדיון על תקציב הבריאות.

א' פוגל:

אני מבקש את רשותכם למסור לכם בבוא העת סקירה מפורטת.

מ' בר-און:

מה היקף הקיצוץ בדולרים ב-1986 לעומת 1985?

א' פוגל:

תלוי למה משווים זאת. אם אני משווה זאת למה שהיה קורה ב-1986, אילמלא היו ההחלטות החדשות (למשל אלו המשתמעות מדו"ח עציוני), אזי היקף החלטות הממשלה הוא 540 מליון דולר, כאשר מתוכם סכום של 100 מליון דולר לבטחון הוא בגדר הבטחה ועדיין לא החלטה.

(השיבה ננעלה בשעה 14.00)